

Osmanische Dokumente zum Aufenthalt von Ömer Lûtfî Pascha (Latas) in Bosnien 1850–1852

Von HANS-JÜRGEN KORNRUMPF (Mainz)

Ahmet Cevat Eren (1910–1976) war einer der wenigen türkischen Historiker, die sich mit der Geschichte Bosniens in osmanischer Zeit beschäftigt haben. 1965 veröffentlichte er, hauptsächlich aufgrund von Materialien aus Istanbul Archiven, seine Arbeit über Bosnien und die Hercegovina zur Zeit *Mahmuds II.*¹⁾ Er hatte auch eine Fortsetzung dieses Werkes geplant, doch dazu ist er nicht mehr gekommen. Bei seinem Tode hinterließ er mehrere hundert Photographien von Dokumenten zum Zeitraum 1813–1869, die er seinerzeit in Istanbul hatte anfertigen lassen. Vor einigen Jahren übergab mir seine Witwe, Frau *Dr. Meşkûre Eren*, selbst bekanntgeworden durch ihre Untersuchung zu den Quellen des ersten Bandes von *Evliya Çelebis Seyahatname*²⁾, die Photographien zur freien Verwendung, und 1986 machte ich dem Orientalischen Institut in Sarajevo über unseren lieben Kollegen *Adam Handžić* Mitteilung von meinem Erwerb, da mir eine gründliche Auswertung dieser Dokumente leider unmöglich sein wird.

Von den erhaltenen Materialien entfallen etwa 40 Texte auf den Aufenthalt von *Ömer Pascha* in Bosnien 1850–1852; auf diese will ich mich hier beschränken. Acht sind von ihm gesiegelt, ein weiteres Dokument mit seinem Namen am Schluß versehen. Ich hatte an sich die Absicht gehabt, sie inhaltlich vor allem mit den Schriftstücken aus dem Wiener Haus-, Hof- und Staatsarchiv zu vergleichen, wie sie von *Ferdo Šišić* bereits vor einem halben Jahrhundert herausgegeben worden sind³⁾. Erst vor einigen Monaten bekam ich dann auch die Arbeit von *Galib Šljivo* über *Ömer Pascha*⁴⁾ in die Hand. *Šljivo* verwendet in seinem Werk an etwa 40 Stellen einige Dokumente aus dem Istanbuler Başbakanlık Arşivi, die, wie er im Vorwort schreibt (S. 7), von dem Kollegen *Ahmed Aličić* aufgefunden worden seien und die er in der Bibliogra-

---

¹⁾ A. C. Eren, *Mahmud II. Zamanında Bosna-Hersek*. Istanbul 1965.

²⁾ M. Eren, *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi Birinci Cildinin Kaynakları Üzerinde Bir Araştırma*. Istanbul 1960.

³⁾ F. Šišić, *Bosna i Hercegovina za vezirovanja Omer-paše Latasa (1850–1852)*. Izprave iz Bečkog Drž. arhiva. Subotica 1938.

⁴⁾ G. Šljivo, *Omer-paša Latas u Bosni i Hercegovini 1850–1852*. Sarajevo 1977.

phie pauschal als „Irade 2621–4967 haridžije, Irade 14991—17201 dahilije; ispisi i prevod A. Aličića“ (S. 207) beschreibt. Einmal (Anmerkung 44 zu Teil II) wird nur die Nummer des Dokuments angegeben, in etwa sechs Fällen lediglich das Datum (in Anmerkung 55 zu Teil IV zudem falsch). Ansonsten muß der Zeitpunkt aus anderen Quellen, z. B. über Šišić, erschlossen werden, und angesichts von Tausenden von Irade's in den Archiven ist der Benutzer völlig hilflos, falls er sie suchen will⁵⁾.

Dies mußte ich bereits erfahren, als ich nun versuchte, neben Parallelen zu Šišić auch eine Übereinstimmung zwischen den in meinem Besitz befindlichen Kopien und denen bei Šljivo festzustellen. Insgesamt scheint es, daß A. C. Eren einige Dokumente, vor allem aus der zweiten Hälfte des Jahres 1850, entgangen sind, daß er aber viel ergänzendes Material erfaßt hat. Auf die Zeit vom Sommer 1850 bis zum Frühjahr 1852 bezogen, reichen bei ihm die Iradeler Hariciye von 3991 (August 1851) bis 4197 (April 1852), die Iradeler Dahiliye bereits von 12936 (August 1850) bis 15543 (April 1852); dazu kommen vier Texte aus den Beständen des Tanzimatrates (Meclis-i Valâ) und ebenfalls vier aus den Mühimme Defterleri Nr. 257 und 258. Die Kopien liegen mir als Photographien im Format von ca. 16 × 23 cm vor, die Nummern sind fast immer auf den Photos, so daß die Klassifizierung recht zuverlässig sein muß. Selbst habe ich sie im Archiv natürlich nicht eingesehen.

Während *Dr. Josef Koetschet*, der erste Biograph *Ömer Paschas*, als sein Leibarzt erst 1861 nach Bosnien kam⁶⁾, wurde *Ömer Pascha* im Sommer 1851 von dem britischen Reisenden *James Henry Skene* besucht, der als ehemaliger Offizier sich allerdings vorwiegend für die militärischen Operationen interessierte und die erhaltenen Informationen anonym in Band II seines Reiseberichtes mitteilte⁷⁾. Er traf auch den k. k. Generalkonsul *Dr. D. Atanacković*, der ihn „*Thomas Squin*“⁸⁾ nennt und meint, er interessiere sich für die Entwicklung von Handelsbeziehungen über Klek und Sutorina. *Skene* liefert neben militärischen Nachrichten auch biographische Angaben zu *Ömer Pascha* und einigen osmanischen Offizieren und Beamten.

---

⁵⁾ Noch großzügiger verfährt übrigens A. Aličić in seinem Werk: *Uredjenje Bosanskog ejaleta od 1789. do 1878. godine* (Sarajevo 1983); er schreibt in seinen Anmerkungen überhaupt nur: „BBA, Irade“ ohne Archivnummer und Datum und überläßt es dem Kollegen, ggf. den Irade aus der Masse herauszusuchen.

⁶⁾ (J.) K(oetschet), *Erinnerungen aus dem Leben des Serdar Ekrem Omer Pascha* (Michael Lattas), seinerzeitiger kaiserl. königl. österr. Grenzer Feldwebel. Sarajevo 1885, S. 135. Ich danke Herrn *Dr. W. Elz* (Mainz) für die Beschaffung einer Kopie dieses seltenen Werkes.

⁷⁾ *The Danubian Principalities, the Frontier Lands of the Christian and the Turk. By a British Resident of Twenty Years in the East.* 2 Bände. London 1854.

⁸⁾ Šišić, *Bosna, Index*.

Im folgenden sollen diejenigen Dokumente, die von *Ömer Pascha* gesiegelt wurden bzw. bei denen in einem Falle am Schluß sein Name steht, etwas ausführlicher behandelt, zum größeren Teil in Fotokopie und in zwei Fällen auch ganz oder teilweise in Transkription⁹⁾ wiedergegeben werden, während die anderen Schriftstücke aus der Zeit vom Sommer 1850 bis zum Frühjahr 1852 nur summarisch aufgeführt werden können; eine eingehendere Untersuchung des Materials muß anderen Kollegen überlassen bleiben. Ebenfalls in Faksimile beigegeben wird das Original des Schreibens, das Generalkonsul *Atanacković* unter dem 19. Şevval (1) 267 (= 17. 8. 1851) an *Ömer Pascha* gerichtet hatte und dessen Übersetzung bei *Šišić* zu finden ist^{9a)}.

In ungefähr chronologischer Reihenfolge handelt es sich zunächst um folgende Schriftstücke, wobei unter derselben Archivnummer aufgenommene Dokumente meist mitgenannt werden:

Dok. 1. Dahiliye 12936 (Faks. I)

Ömer Pascha und der *Vali Hafız Pascha*¹⁰⁾ an den Großvezir¹¹⁾ („*Maruz-i çaker-i keminelidir ki*“¹²⁾), von beiden gesiegelt; 2 Seiten. Datum: 7. Şevval (12) 66 (16. VIII. 1850).

Am Montag, dem 4. Şevval¹³⁾, erfolgte die feierliche Verlesung des großherrlichen Fermans über die Neuordnung des Eyalet Bosnien auf dem *Namazgâh*¹⁴⁾ unter Aufstellung der militärischen Einheiten und bei Anwesenheit der zivilen und geistlichen Würdenträger. Gebet des Müfti, Salutschüsse. Am Dienstag abends Empfang der Notabeln im Hauptquartier, Feuerwerk. Am darauffolgenden Tag Bildung eines Großen Eyaletrates, Ernennung von

---

⁹⁾ Da es sich um relativ späte historische Dokumente handelt, genügte die Verwendung der türkischen Lateinschrift, zumal die Texte auch in Faksimile wiedergegeben werden.

^{9a)} *Šišić*, *Bosna*, S. 365f. („Abschrift eines Schreibens des k. k. Generalkonsuls *Atanacković* an den *Omer Paşa* ddo. Sarajevo am 15. August 1851“). Fehler bei der Umrechnung von Kalenderdaten sind häufig anzutreffen.

¹⁰⁾ *Hafız Mehmed Pascha* war von Juni 1849 bis September/Oktobre 1850 *Vali* von Bosnien. *Šišić*, *Bosna*, S. 137 (September 1850); *M. Süreyya*, *Sicill-i Osmaniî*. Band II, Istanbul 1311/1893, S. 99f (dort falsch *Zilka'de* 1265 statt 1266).

¹¹⁾ Vom 12. VIII. 1848 bis 26. I. 1852 war *Koca Mustafa Reşid Pascha* Großvezir.

¹²⁾ Zu den Anredeformen vgl. den *Reichsalmanach* (*Salname*) 1294/1877, S. 94f, auch alle anderen *Salname's*, ferner u. a. *Münşeat-ı Aziziye fi asar-ı Osmaniye*. Istanbul 1284/1867, S. 153.

¹³⁾ Nach dem astronomischen Kalender eigentlich der 3. Şevval. *M. Zildžić* — über ihn s. unten Anm. 38 — schreibt (S. 75) 6. Şevval = 2. August, astronomisch und gregorianisch 16. August.

¹⁴⁾ Im Westen der Altstadt von Sarajevo bei der *Ali-Pascha-Moschee*.

200 Muhtaren für die 100 Mahalle's in Sarajevo, desgleichen von Müdiren und Richtern für die Provinz.

Über die Veranstaltung am 16. VIII. und die folgenden Tage s. *F. Šišić* (Op. cit., S. 93) ferner *Koetschet* (Op. cit., S. 20).

Dok. 2. Dahiliye 13518 (Faks. II)

Ömer Pascha an das Seraskerat¹⁵⁾ („*Saadetlû Efendim Paşa ve Efendiler Hazarati*“), von ihm gesiegelt; 1 Seite. Datum: 16./17. Muharrem (12) 67 (21./22. XI. 1850).

a. Beschreibung von Kämpfen in der Posavina: Nach Beschaffung von Verpflegung für mehrere Tage Aufenthalt in Derbend (Derventa), dann Vormarsch gegen die Rebellen bei Podnovlje an der Bosna (östlich von Derventa). Bei eigenen geringen Verlusten 300–400 Rebellen getötet und ebenso viele verwundet.

b. Nachschrift vom folgenden Tag: Oberst *Ibrahim Bey* konnte in Derventa für eine Woche Proviant erlangen, ist ebenfalls nach Podnovlje vorgerückt und soll heute den Fluß überschreiten.

G. Šljivo berichtet (Op. cit., S. 86f) ausführlich über die Kämpfe. Der dazu in Anmerkung 112 (S. 194) genannte und auf den 20. XI. datierte Bericht *Ömer Paschas*, „DAC (= BBA), Ispisi A. Aličića“ ist vielleicht mit dem vorliegenden Dokument identisch. *J. H. Skene* erwähnt die Kämpfe nicht. *F. Šišić* schildert sie (Op. cit., S. 222f) etwas anders.

Dok. 3. Meclis-i Valâ 7701 (–)

a. *Ömer Pascha* an den Tanzimatrat („*Maruz-ı çaker-i keminelelidir ki*“), von ihm sowie von dem Vali des Eyalets Bosna¹⁶⁾, dem Vorsitzenden des Großen Rates *Süleyman Nazım*, dem Defterdar *Abdülvehhab* und Molla *Asım Mustafa* gesiegelt; 1 Seite. Datum: 14. Şevval (12) 67 (12. VIII. 1851).

Einige Timar-Inhaber haben ihr Land ohne Sened (Urkunde) zum Çiftlik erklärt und Üçleme¹⁷⁾ eingezogen. Der Boden sollte versteigert und ihnen dann zu einem angemessenen Preis verkauft werden.

b. Ohne Unterschrift oder Siegel („*Utufetlû Efendim Hazretleri*“), 1 Seite. Datum: 16. Safer 1268 (11. XII. 1851).

---

¹⁵⁾ Von März 1849 bis Mai 1851 war *Damad Mehmed Ali Pascha* Serasker; Sicill-i Osmanî. Band IV, Istanbul 1315/1897, S. 779.

¹⁶⁾ *Mehmed Hayreddin*, von September 1850 bis September 1851 Vali von Bosnien; Šišić, Bosna, S. 137 und 376.

¹⁷⁾ Pacht gegen ein Drittel des Ertrages.

¹⁸⁾ Seit Oktober 1851 *Veliyüddin Rifat Pascha*; er traf jedoch erst am 7. II. 1852 in Sarajevo ein; Šišić, Bosna, S. 451. In der Zwischenzeit war etwa einen Monat *Sami Abdurrahman Pascha* Vali, doch lehnte er das Amt ab und

Auf derartiges Land sollte durch *Ömer Pascha* und den Vali¹⁸⁾ das Tapu Nizamnamesi (Gesetz über die Grundbücher¹⁹⁾) angewendet, Verkäufe an Ausländer sollten möglichst vermieden werden.

Dazu vom folgenden Tage („Maruz-ı çaker-i keminelidir ki“): Zustimmung des Padischahs ist erfolgt.

Dok. 4. Hariciye 3991 (Faks. III)

Original des Schreibens des k.k. Generalkonsuls *Dr. D. Atanacković* an *Ömer Pascha*, von ihm unterschrieben und mit dem Amtssiegel versehen. Datum: 19. Şevval (1) 267 (17. VIII. 1851).

Probleme des dienstlichen Postverkehrs zwischen Sarajevo und Wien. Ablehnung der angebotenen Verwendung der türkischen Post aus dienstlichen Gründen.

Der deutschsprachige Text als „Abschrift“ bei *F. Šišić* (Op. cit., S. 365 f) abgedruckt; über die Frage der Datierung siehe oben in der Einführung und in Anmerkung 9.

Dok. 5. Dahiliye 14557 (Faks. IV)

a. *Ömer Pascha* an den Großvezir („Maruz-ı çaker-i keminelidir ki“), von ihm gesiegelt; 1 Seite. Datum: 5. Zilka'de (12) 67 (1. IX. 1851).

Hinweis auf einen beigefügten Bericht über die Inspektionsreise von Generalmajor (Mirliva) *Ahmed Pascha* und Oberst *Seyyid Şakir Bey* (Kopie liegt nicht vor). Verbot einiger Mißbräuche wie die unentgeltliche Beköstigung der Zabtiye's in den Dörfern erforderlich, Informierung der Untertanen über die Bestimmungen der Tanzimat-Reformen. Absetzung der Müdire in Birçe (Vlasenica), *Receb Ağa*, und Izvornik (Zvornik), *Osman Bey*, nötig; der tüchtige Müdir von Serebriniçe (Srebrenica), *Süleyman Bey*, sollte nach Izvornik versetzt, für die anderen beiden Kaza's sollten neue gute Müdire gefunden werden. Die Abgesetzten müssen dem Kaymakam von Izvornik (*Fehim Pascha*)²⁰⁾ Abrechnungen über ihre Tätigkeit vorlegen.

b. Ohne Unterschrift oder Siegel („Utufetlû Efendim Hazretleri“), 1 Seite. Datum: 22. Zilka'de (1) 267 (18. IX. 1851).

---

kam überhaupt nicht nach Sarajevo (S. 382), so daß weiterhin *Hayreddin Pascha* amtierte.

¹⁹⁾ Älteste gedruckte Fassung des Tapu Nizamnamesi in *Düstur*. 1, Istanbul 1267/1851, S. 81–86.

²⁰⁾ Von *Atanacković* (Šišić, Bosna, S. 362) als Kaimakam der Posavina bezeichnet. *Skene* erwähnt ihn mehrfach und auch seine Herkunft aus einer bulgarischen Stadt (Danubian Principalities, Band II, S. 212 u. a.). Demgemäß ist er mit dem im *Sicill-i Osmanî*, Band IV, S. 30 f genannten und aus Lofça stammenden *Fehim Pascha* identisch.

Das Schreiben *Ömer Paschas* mit den Anlagen ist eingegangen und wird dem Padischah vorgelegt. Die genannten Mißbräuche sind abzustellen, die Müdire auszutauschen. Dem Vali der Hercegovina²¹⁾ sollte ebenfalls ein entsprechendes Schreiben zugehen.

Dazu vom selben Tag („*Maruz-ı çaker-i kemineleridir ki*“): Zustimmung des Padischahs zu den Empfehlungen, *Ömer Pascha* und dem Vali der Hercegovina sind entsprechende Schreiben zu senden.

Dok. 6. Hariciye 3998 (Faks. V a – d)

a. *Ömer Pascha* an den Großvezir („*Maruz-ı çaker-i kemineleridir ki*“), von ihm gesiegelt; 1 Seite. Datum: 27. Zilka'de (12) 67 (23. IX. 1851).

In den Nahiye's Grahova (Grahovo) und Jupa (Župa) des Kaza Nikšik (Nikšić) besteht Widerstand gegen die Zahlung der Cizye (Kopfsteuer) trotz Mahnung des Vali der Hercegovina, *Ismail Pascha*. Beigefügt sind Berichte des *Hafiz Ağa* und des Voyvoden von Grahova, *Yako* (*Jako*; Kopien liegen nicht vor). Ein Vertreter des letzteren sowie ein Knez aus der Nahiye Jupa und sein Vater brachten dem Vali einen Teil der Cizye, doch *Yako* selbst erschien nicht. Enge Beziehungen der Jupa zu Montenegro.

b. Bericht in neun Madde (Kapitel), von *Ahmed Muhtar* gesiegelt; 2 Seiten. Datum: 11. Eylûl (12) 67 (23. IX. 1851).

1. Am 13./25. IX. Aufbruch von Mostar, am 16. VIII. in Nikšik, Aufforderung an die Kneze und Kocabaşı's der Jupa (Župa) zu Gesprächen. 2. Am 22. VIII. bei Grahova (Grahovo) Begegnung mit dem Voyvoda *Yako* (*Jako*); er entschuldigt sein Nichterscheinen beim Pascha mit Druck vonseiten der Nachbarn Österreich und Montenegro, zudem stünde ein christliches Fest bevor. Schließlich wurde der Priester *Todosiye* aus dem Kloster Kosyerevo (Kosijerevo²²⁾) mit der Cizye und der Bitte um Ernennung zum Voyvoda nach Trebin (Trebinje) und Mostar geschickt. 3. *Ali Pascha* macht *Yako* Vorwürfe wegen seiner Beziehungen zum Vali von Bosnien in Travnik, sperrt ihn ein und greift sein Gebiet an. Auch Übergriffe vonseiten des Karadağ Ladikası (Vladika von Montenegro; *Petar II. Njegoš*). 4. Übergriffe aus dem österreichischen Gebiet, Grenzstreitigkeiten mit Montenegro, Konflikte mit *Ali Pascha*. 5. In der Nahiye Jupa Viehraub durch die Montenegriner, trotz der Besa²³⁾ fanden

---

²¹⁾ Bis Februar 1851 Vezir *Ali Pascha* (*Stočević*), dann wurde die Hercegovina vorübergehend mit dem Eyalet Bosnien vereinigt und als Kaymakam *Hüseyn Bey* ernannt; im Mai 1851 gab es jedoch wieder einen Vali: *Ismail Pascha*. *Hüseyn Bey* wird nur bei Šišić (Bosna, S. 314) genannt, *Ismail Pascha* erscheint im *Sicill-i Osmanî*, Band I, Istanbul 1308/1890, S. 382 und in den Reichsalmanachen für 1267/1851 und 1268/1852.

²²⁾ An der Trebinjčica südlich Bileća, heute im Stausee von Bileća versunken.

²³⁾ *Besa*, *besë*: Abkommen über zeitweiliges Aussetzen von Kämpfen oder der Blutrache.

Kämpfe statt und Muslime wurden getötet. 6. Seit Zehn Jahren bestehen enge Beziehungen zwischen den Bewohnern der Nahiye Grahova und Montenegro; der Voyvoda Yako reist ständig zum Vladika nach Çetin (Cetinje), bespricht sich mit ihm und erhält Unterstützung. Die Ebene von Nikşik zahlt Abgaben an Montenegro, Die Bewohner von Grahova und der Jupa sind stets bewaffnet. 7. Zahlungen an den Vladika werden als Schutzgelder angesehen. 8. Als der Vladika von Montenegro kürzlich Wien besuchte²⁴⁾, empfangen ihn bei seiner Rückkehr in Kotor²⁵⁾ der Voyvoda von Grahova sowie die Kneze und Kocabaşı's von Grahova und Jupa und begleiteten ihn bis zu seiner Residenz. Äußerlich geben sie sich als osmanische Untertanen aus, neigen aber völlig zu Montenegro. 9. Vertreter der Nahiye Jupa kamen am 1./13. IX. nach Trebinje zum Zwecke der Zahlung der Cizye; sie bitten um Schutz gegen Montenegro.

Dieser Bericht soll im folgenden in Transkription wiedergegeben werden: *Birinci madde: Memuriyet-i bendegânem iktizasınca Mostar'a ba'd el-muvassala mah-ı Ağustos'un on üçüncü pazar ertesi günü Mostar valisi devletlû Paşa hazretleri nefsi-i Mostar'da Hacı Ağayı bendenize terfik ederek mah-i mezburun on altıncı pençsenbe günü Nikşik kasabasına vusulümüzde ertesi cuma günü Jupa nahiyesi knez ve kocabaşlarına kâğıd yazılarak Nikşik papası da ... (?) ... ile irsal olunub merkurum papasın nahiyeye-i mezkûre bi'l-vusul knez ve kocabaşlarını celbiyle zikr olunan kâğıdı verdiğinde mersumlar dahi kâğıdı ba'd el-kıraa cevablarında bizler davet olunan mahalle gidemeyiz zira Karadağlılar içlerimizde oturuyorlar sonra bizlere zararları dokunur dediklerinde mersum papas dahi bu takdirde bir kâğıd yazınız götürerim de deyüb her ne kadar iki ruk'a kâğıd tahrir etmişler ise de knezler şakk edüb bizlerine kâğıd tahrir ederiz ve ne davet olunan mahalle gideriz deyü merkurum papasa cevab vermiş oldukları.*

İkinci madde: Mah-ı Ağustos'un yigirmi ikinci çeharşanbe günü Grahova'ya iki saat mesafede bulunan Banan nahiyesi karyelerinden Poroçanaç²⁶⁾ nam mahalle davet olunmuş olan Grahova voyvodası Yako nam kimesne yevm-i mezburda zikr olunan mahalle yigirmi nefer reaya ile müsellâhan geldiklerinde Mostar valisi devletlû Paşa hazretleri sizleri davet etmişler niçün gitmediniz ve sizlerin mugayir-i tavr-ı raiyyet böyle hareketinize sebep nedir ve bundan tevellüd edecek muameleden korkmaz mısınız ve evlâd ve iyalinize acımaz mısınız devlet-i aliye-i ebed-rehinin Rumili Orduy-ı Hümayun müşiri devletlû Paşa hazretleriyle ve bunca asakir-i şahaneyi sevk etmekden muradı tebaayı ve reayayı himaye ve edebsizleri dahi terbiye etmektedir denildikde merkurum Yako haşa bizlerin padişahımıza vüzerasına ve vali Paşa hazretlerine itaatimiz vardır ve her ne ki emir buyururlar ise emirlerine muti ve rey-i tedbirleri üzere hareket ederiz lâkin de biz kenar yerde bulund-

²⁴⁾ Im Dezember 1850 und seit Mai 1851.

²⁵⁾ Um den 10. VIII. 1851.

²⁶⁾ Banjani bzw. Broćanac.

ğımızdan bir tarafımız Karadağ ve bir tarafımız Nemçe hududu olmağa bunlar daima bizleri tazyik ediyorlar deyü cevablarında ma-dam-ki böyle söylüyorsunuz bir kaç muteber adamlarınız buna terfikan vali Paşa hazretleri tarafına gidelim dedim merkum dahi bizlerin ilerüde büyük yortumuz vardır diyerek istimhal etmesiyle yortunuza kaç gün vardır deyü sual olunub on beş-gün vardır deyü cevabında ne hacet on beş-güne kadarına avdet olunur denilerek nihayet bir haftaya karar verildikde de Kosyerevo manastır papası Todosiye dahi mahall-i mezburda mevcud bulunmuş olmağa papas-ı mersum ile üç nefer knezleri ve cizye evrakı akçelerini dahi bir haftaya kadar da gönderirim deyü taahhüd etmiş ol-vechile mahall-i mezkûrden hareketle yevm-i mezburda Trebin kasabasına ve oradan Ostolca²⁷⁾ canibine azimet olunub merkum Yako dahi merkum papası Todosiye bir kâğıd ile veramızdan Trebin kasabasına göndermiş ise de mersum bizleri bulamadığından mezkûr kâğıdı Trebinli izzetlû Hasan Beğe teslim ederek mir-i mümaileyh dahi de kâğıd-ı mezkûrü irsal ile Ostolca'da bendenize vasıl oldu ve şehri mezkûrün yığirmi dokuzuncu çeharşanbe günü mersum papas Todosiye Yako'nun bir nefer uşağı ve yüz doksan bu kadar cizye evrakı akçesiyle ve merkum Yako devletlû vali Paşa hazretlerine olarak bir kıta memhur mektub ile Mostar'a gelüb mezkûr mektubda üç nefer knezlerin işleri olduğundan gönderemediğine ve papas-ı merkum ile kendi uşağını ve meblâğ-ı mezkûrü irsal eylediğini ve kendüsi devlet-i aliye tebaiyetinden ayrılmıyacağı ve senevi kendüsine elli riyal tahsisiyle nahiyeye-i mezkûreye voyvoda nasb olunmasını beyan ve istida eylemiş.

Üçüncü madde: Yako'nun takriri bundan evvel sene-i mukaddem devletlû Vechî Paşa²⁸⁾ vaktinde Travnik'e gidüb Grahova ahalsinin inhisal-i cizyeleriyle ağaların hakklarını vermek üzere mal-ı cizyeden beher sene kendüsine elli riyal tahsili munzamme Paşay-ı müşar-ileyhden bir kıta buyurıldı alarak ba'dehu Travnik'den avdetinde Hersek valisi müteveffa Ali Paşa mersum Yako'yu da ben burada vali iken sen niçün Travnik'e gitdin diyerek altı mah mahbushanede tevkif etmiş ve ba'dehu üç sene mürurunda müteveffay-ı müşar-ileyh segban binbaşısını Banan nahiyesine gönderüb ve ahalsine bu kadar zulm u taaddi etdirüb ba'dehu bizim nahiyemize dahi gelüb malımızı yağma ve ahamızdan bir mikdar adamlarımızı katl u idam etdirdiğinden emniyetimiz kalmayub ve defa-ı saniyede tekrar müteveffay-ı müşar-ileyh üzerimize yedi bin kadar asker gönderüb Karadağ Ladikası dahi bir mikdar asker ile bu tarafa geldiğinde müteveffay-ı müşar-ileyh Ladika-ı merkuma sen devlet-i aliye memalikinde ne gezersin çek kendini oradan deyü kâğıd yazub Ladika-ı merkum-dahi ben kendi milletimi muhafaza etmeğe geldim ve muhafaza edeceğim sen bunlara bu kadar zulm ediyorsun diyerek cevap yazdı. Ba'dehu müteveffay-ı müşar-ileyh Vechî Paşanın emri üzere benim

²⁷⁾ Stolac.

²⁸⁾ Vecihî Mehmed Pascha, 1835–1841 Vali von Bosnien; Sicill-i Osmanî, Band IV, S. 603.

voyvodalığıma dair salıf üz-zikr buyurıldı ba musaddak sulh etmiş ve Karadağ tarafından nahiyeye-i mezkûreye hiç bir bina kurulmasun demiş olduğu.

Dördüncü madde: Merkurum Yako'nun işbu takririne dair Trebinli izzetlû Hasan Beğ ile ba'z-ı mertebe hüccet olundukda ol esnada Nemçe devleti tarafından hududda olan mahalllerde daima haydudlar gasb-ı emval ile tarafına hasar eylediklerinden bahisle hududun icabat-ı lâzimesine bakmak üzere tarafından Kirko nam kimesneyi memur eylemiş olduğımı bi'l-beyan bu tarafından-dahi memur tayin eylemiş müteveffay-ı müşar-ileyh iş'ar eylediğinden merhum dahi bir mikdar asker ile Grahova tarafına azimetde Karadağ Ladikası tarafından işbu hudud maddesinde benim dahi bulunmaktığım lâzimidir deyü müteveffay-ı müşar-ileyhe yazdığı kâğıda merhum dahi bu madde devletçe bir madde olup sizin bulunmaktığınız icab etmez deyü cevap yazmış olduğundan anın üzerine Ladika-ı merkurum yedi bin kadar asker ile Grahova'ya gelmiş ve müteveffay-ı müşar-ileyh-le muharebe edüb Ladika'nın askeri bozulub Karadağ'a çekilerek merkurum Yako karındaşıyla bir kuleye kapanub mezkûr kulede iken karındaşı urulub helâk olmuş anın üzerine istiday-ı afv (u) aman ederek müteveffay-ı müşar-ileyh tarafından istidası kabul ve kendüsüne bir mikdar pandur tahsisıyla voyvoda nasb olunub üç sene minval-i meşruh üzere voyvodalık anın üzerinde ifa kılınmıştır. Vechî Paşaya azimetle buyurıldı alub avdetinde müteveffay-ı müşar-ileyh tarafından habs olunmuş ve segban binbaşısı gelüb bir takım zulm u taaddi eyledi dediği madde müteveffay-ı müşar-ileyh altı mah habs edüb salıverdiğinden üç sene sonra merkurum Yako tekrar isyan eylemiş ve ol-suretle islâhat-ı lâzimelelerine bakmak üzere mir-i müma-ileyh Hasan Beği ve binbaşısı mezburu ikibin kadar asker ile müteveffay-ı müşar-ileyh ol-tarafa izam ederek bir kaç defa muharebe ile merkurum Yako tarafından kırk iki nefer esir tutmuş ve mezkûr esirlerin kâffesini müteveffay-ı müşar-ileyh idam etmek efkârında olduğu halde mir-i müma-ileyh tecviz etmeyüb tahliyelerini rica eyledikde içlerinden iki üç kadar haydud bulunub mersum haydudları katl ile maadasını salıvermiş olup işine segban binbaşısı gelüb malımızı gasb u garet ve evlâdımızı helâk eyledi dediği maddenin dahi sıhhati bu edüğü mir-i müma-ileyh tarafından ifade olunmuştur.

Beşinci madde: Nikşik ahalisinin yaylakları Jupa nahiyesi civarında bulunduğundan ve nahiyeye-i mezkûr(e) Karadağ'a muttasıl olduğundan ehl-i İslâmın yaylaklarını zabt etmişler ve bu vechile ehl-i İslâm hayvanatlarını yaylaklarına gönderemeyüb civar bulunan ovalarda gezdirdikleri hatta işbu sene-i mübareke şehri-i Ramazan-ı şerifinin ibtidası günü Nikşik kasabasına bir saat mesafede İslivle²⁹⁾ nam mahalle karib Karadağlılardan Kapudan Yako nam şahıs Jupa nahiyesi ahalisinden yanına çend nefer de haydud alarak İslivle nam mahalle çıkub kasaba-ı mezburun cami-i şerifi müezzinini Abdullah ile Ömer nam kimesneler zikr olunan mahallde bulduklarından mersum Kapudan Yako ile beraber bulunan eşhas-ı merkurumları görüşmek

²⁹⁾ Slivlje südöstlich Nikšić.

tarikiyle davet edüb bese vermiş ise de bir gûne hile ile merkumları katl u idam etmiş ve yine Ramazan-ı şerifin beşinci günü kasaba-ı mezbur dahilinde Piper mahallesi sakinlerinden Abdülmümin nam kimesne Podoriş³⁰⁾ Yaylası nam mahallde kendi hayvanat ve sairesinin muhafazasında bulunduğu halde merkumu Karadağlılar tutub katl u idam eylemiş ve yine Receb-i şerifin beşinci günü Kırız oğlu Mehmed nam kimesne Sinikoz tabir olunan yaylakda hayvanat ve sairesinin muhafazasında bulunduğu halde merkumu dahi haydudlar katl u idam edüb kezalik kaza-ı mezkûr dahilinde Praga ve Preze nam karyelere bir gece haydudlar gelüb Luça oğlu nam kimesne ile bir nefer reayayı ve kezalik Karadağ'a tabi Biyelopavliç³¹⁾ eşkıyasından bir kaç nefer eşkıya Jupa nahiyesi reayasından çend nefer reaya ile sirkat ve gasb-ı emval misillü fashata cüret etmek za'miyle kaza-ı mezkûr ovasında gece ile pusu ederek Kidiç oğullarından Derviş veled-i Salih nam mazlûm orada kendü hayvanat ve sairesinin muhafazasında bulunduğu halde der-akab tutub katl u idam etmiş olduklarından kaza-ı mezkûr ahalileri etraf ve civarlara hayvanat ra'y edemeyüb kendi haneleri civarlarında bulunan ovalarda hayvanat ve sairelerini otladub muhafaza etmekde iseler de bunların şerr ü mefsetetlerinden bayağı muhasara gibi olub muztarib ül-hal buldukları rey ül-ayn müşahede olunmuş edüğü.

Altıncı madde: Grahova nahiyesi on seneden berü Kara(dağ) ahalişi ile mahlût olarak birlikde bulduklarından birbirleriyle ülfet etmişler ve mezkûr nahiyenin voyvodası Yako dahi daima Çetin Ladikası'na gidüb gelmekte ve her maslahatı Ladika-ı merkume ifade ve ihbar etmekde olmağla voyvoda-ı merkum Ladika-ı merkuma daima muavenet ve merkumun rey ve tedbiri üzere hareket etmekde olduğundan voyvoda-ı merkum nahiyeye-i mezkûr(e)den ve Jupa ve Banan nahiyelerinden ve Nikşik ovası reayasından hane başına senevî birer riyal alub Ladika-ı mersuma verdiği ve Ladika-ı merkum-dahi voyvoda-ı mersuma senevî yüz riyal vermekde olduğu Nikşik meclisi tarafından ifade olunmuş ve nahiyeteyn-i mezkûreteyn reayaları dahi daima silâhlı olarak geşt ü güzâr etdikleri görülmüşdür.

Yedinci madde: Ba'z-ı mahallerde reayasından niçün böyle silâhlı gezersiniz ve niçün Ladika'ya hane başına birer riyal verirsiniz deyü sual olundukda Ladika'ya senevî birer riyal verdiğimiz nahiyelerimize gelüb mal ü emlaklarımızı ve hayvanat (ve) sairelerimizi sirkat ve bizleri katl u idam etmesünlere için olub müsellâhan gezdiğimiz dahi bu sebebe mebnidir deyü cevap etdikleri.

Sekizinci madde: Geçenlerde Viyana tarafına gitmiş ve bu kere avdet etmiş olan Karadağ Ladikası'nı istikbal etmek üzere Grahova voyvodası Yako ile de knez ve kocabaşları ve sair muteber reayaları ve Jupa nahiyesi knez ve kocabaşları ve sairleri Kotor nam mahalle gidüb orada Ladika-ı merkumu dahi ba'd el-istikbal mahalline kadar götürmüşler ve icray-ı resm-i hoş imdi

³⁰⁾ Wohl Podvrš südöstlich Bileća.

³¹⁾ Bjelopavlići.

*zımında muahharen nahiyeteyn-i mezkûreteyn reayalarının kâffesi mer-
kum tarafına gitmişler ve bunların reviş hallerine nazaran her ne-kadar
kendülerini zahirde reaya hükmünde tutarlar ise de bütün bütün Karadağ
tarafına meyl etmiş oldukları anlaşılmalıdır.*

*Dokuzuncu madde: Balâda birinci bendde Jupa nahiyesi ilerü gelenleriyle
papas ve knezlerinin davet olunan mahalle gelmedikleri beyan olunmuşuydu.
Nahiye-i mezkûr(e)den kocabaşı Yovan ile knez Şogan şehr-i Eylûl'ün ibtidası
cuma ertesi günü ikiyüz elli iki evrak cizye akçesiyle Trebin kasabasına gel-
mişler ve kasaba-ı mezkûr meclisi azalarından Salih Ağa'nin bunlara terfîk
olunmasıyla Mostar'a vusullerinde savb-ı acizime gelüb davet olunan ma-
halle gelmediklerinin sebebi kendülerinden sual olundukda bizler Karadağ
hududunda bulunduğımızdan mezkûr Karadağlılar daima yaylalarımızı
zabt ve hayvanatlarımızı gasb ve ba'zan canımıza dahi kasıdda etmekte ol-
duklarından mezkûr Karadağlılardan kemal-i derece havfımızdan geline-
memiş ise de kâğıdımızın vürudundan sonra içimizde bulunan yüz kadar
Karadağlı def' olub gittikleri anda cizye akçelerini dahi merkum Salih Ağa
ile bi'l-istishab gelinmiş ancak bizler devlet-i aliye reyalığından bir vechile
ayrılmayız ve sizlere pek çok rica ederiz ki şu Karadağlıların zulm u taaddi-
sinden bizlerin korunmamızı büyük efendilerimize rica eyliyesiniz deyü ifa-
de ve gayet rica ve işbu da ifadelerini mübeyyin nahiyeye-i mezkûr(e) ahali
taraflarından savb-ı acizime bir kıta ve hakpay-ı müşir-i ekremime takdim
olunmak üzere bir kıta mektub dahi ita eylemiş oldukları.*

Fî 11 Eylûl sene (12) 67

Orduy-ı Der-Saadet Alay-ı Hass bende-i hümayunum

(Siegel:) Ahmed Muhtar

Dok. 7. Dahiliye 14991, Leff 1 und 2 (–)

a. *Ömer Pascha* an den Großvezir („*Maruz-ı çaker-i keminelidir ki*“), von ihm sowie von dem Ratspräsidenten *Süleyman Nazım*, dem Defterdar *Abdül-vehhab* und Mulla *Asım Mustafa* gesiegelt; 1 Seite (Leff 2) mit sieben nicht-numerierten Absätzen. Datum: 16. Safer (12) 68 (11. XII. 1851).

1. Anweisungen an *Derviş Pascha* für seine Reise nach Mostar im Zusammenhang mit den Problemen mit den dortigen Katholiken (Lâtin milleti) werden in Kopie beigefügt (s. u. Leff 1). 2. Ebenfalls Unruhen unter den Serben (*Sırb mezhebinde bulunan reaya*) im Kaza Teşene (Tešanj). 3. Schreiben des Bischofs *Barišić* über die Lage in der Hercegovina. 4. Genaue Prüfung der Vorgänge in Banaluka (Banjaluka); Vorbereitung von Truppenverpflegung in Banaluka und Derbend. 5. Auch Unruhen im Sancak Bihke (Bihać), einige Personen festgenommen. Hetzereien österreicherischer Untertanen. 6. Beziehungen der dortigen Aufständischen zu denen in den Kaza's Gabele (Gabela) und Ostolca (Stolac). Drei christliche Informanten. 7. Beifügung einer schrift-

lichen Verpflichtung (*taahhüdname*) des genannten Bischofs (*Barišić*) in Übersetzung (liegt nicht vor), keine Aussagen der Informanten vor ihm.

b. Anweisungen für *Derviş Pascha* in fünf Paragraphen (madde; als Leff 1: „*Fî 26 ... (12) 68 akdemce medine-i Mostar'da Lâtin milletî tarafından vuku'bulan cümhuriyetin tahkiki zımında ol-canibe i'zam olunan izzetlû Derviş Paşaya verilen talimatdır*“). Beim Datum fehlt der Name des Monats; wenn es Muharrem ist, dann entspricht das dem 21. XI. 1851. 2 Seiten, im ersten Absatz von Leff 2 (s. o.) genannt.

Der Text ist oft ähnlich wie in **a.** In § 5 wird der Tod des Vladika von Montenegro³²⁾ erwähnt; es heiße, daß die Bewohner jetzt in zwei Parteien gespalten seien.

Über die Unruhen aus österreichischer Sicht s. *F. Šišić* (Op. cit., S. 408 f).

8. Hariciye 4064 (Faks. VI a und b)

Ömer Pascha an den Serasker³³⁾ („*Devletlû utufetlû efendim hazretleri*“), von ihm gesiegelt; 1 Seite. Datum: 23. Safer (12) 68 (18. XII. 1851).

Detaillierter Bericht über österreichische Rüstungen und Truppenstationierungen vor allem an der bosnischen Nordgrenze. Maßnahmen zur Befriedung in Bosnien. Bitte um rasche Entsendung des neuen Vali (*Veliyüddin Rif'at Pascha*), da es auch keinen Vertreter gibt.

Über die Stationierung der k. k. Truppen s. a. *F. Šišić* (Op. cit., S. 418). *Veliyüddin Pascha* reiste erst am 24. I. 1852 von Istanbul über Saloniki ab und wurde in Novipazar einige Tage durch starke Schneefälle aufgehalten (Op. cit., S. 429 und 451).

9. (Meclis-i Valâ³⁴⁾) 8366 (Faks. VII a–d)

Ömer Pascha an den Großvezir³⁵⁾ („*Maruz-ı çaker-i keminelidir ki*“), von ihm gesiegelt; 2 Seiten. Datum: 25. Cemazi II (12) 68 (17. II. 1852).

Drei Absätze, die nicht numeriert sind; der erste ist am längsten und führt eine ganze Reihe von Vorgängen auf, die kurz resümiert werden. 1. Beschwerden der Katholiken in Mostar. Frage der Ausweisung von Bischof *Barišić*, die in einer Österreich nicht verletzenden Form geschehen soll. Besteuerung in der Hercegovina. Öffentliche Versteigerung des Branntweinmonopols: es fiel an eine Gesellschaft (*kumpanya*), bei der angeblich der Divansekretär des Vali der Hercegovina und sein Kavvasbaşı (Chef der

---

³²⁾ Petar II. Njegoš starb am 19. X. 1851.

³³⁾ Von Mai 1851 bis Mai 1853 Mütercim Rüşdi Pascha; *Sicill-i Osmanî*, Band II, S. 386 f, Band IV, S. 779.

³⁴⁾ Die Angabe „*Meclis-i Valâ*“ fehlt auf den Photographien, ist jedoch aus der Nummernfolge zu erschließen.

³⁵⁾ Vom 26. I. bis 5. III. 1852 Mehmed Emin Rauf Pascha, dann wieder Koca Mustafa Reşid Pascha.

Dienstboten) Teilhaber sein sollen. Klagen über die staatlichen Preisfestsetzungen (*narh*). Beschwerden über *Hasan Bey (Resulbegović)* aus Trebinje. Achtung vor Österreich. Beachtung der neuen Gesetze. Österreich wünscht keine Reformen in Bosnien und hetzt die Bewohner auf. Die Steuern im Osmanischen Reich sind niedriger als in allen anderen Ländern und in Bosnien niedriger als sonst im Reich. Die *Ortakçılar*³⁶⁾ treiben lieber Viehzucht als Ackerbau, weil erstere einfacher ist, und weigern sich, an die Grundbesitzer *Üçleme*³⁷⁾ zu zahlen. Die Priester und Mönche mischen sich in Angelegenheiten des Staates, was ihnen schriftlich vorgeworfen worden ist. Es ist unzulässig, in Masse (*cem'iyetle*) zum Konak des Vali mit Beschwerden zu gehen, wie es in Mostar geschehen ist. Zum Sommerbeginn (*ruz-ı Hızır*: 6. V.) ist ein Aufstand geplant. Bischof *Barišić* wurde keinerlei grobe Behandlung zuteil, obwohl seine und die Schuld seiner Fratres erwiesen war. Die Steuererhebung wird in gerechter Weise vorgenommen, doch werden die Nichtmuslime sich nicht sämtlichen Grundbesitz und die Privilegien aneignen können. Die Beschuldigung hinsichtlich der Teilhaberschaft am Branntweinmonopol (s. o.) ist grundlos, da der Vali keinen Divansekretär hat und der *Kavvasbaşı* in Wirklichkeit *Müdür* von Fojnica ist. Hinsichtlich der Klagen über *Hasan Bey* hat sich ergeben, daß sein Besitz bei Gabela beschlagnahmt werden sollte und der frühere Vali der Hercegovina *Ali Pascha (Stočević)* dem zugestimmt habe. Kürzlich seien sein Konak und die Häuser seiner *Ortakçılar* von Österreichern niedergebrannt worden, und er habe keine Einkünfte mehr aus seinem *Çiftlik*. Von ihm und anderen Beamten sei nichts gegen die Katholiken unternommen worden, was Grund zur Klage vonseiten Österreichs geben könnte. — 2. (Dieser Absatz findet sich unten in Transkription) *Fra Jukić* aus Banjaluka hatte in Zagreb ein Buch mit falschen Gerüchten³⁸⁾ und in Belgrader Zeitungen Artikel gegen die Osmanische Regierung drucken lassen. Wegen seiner Schriften wurden in Sarajevo einige Christen und ihre Priester verhört, desgleichen er selbst nach seiner Rückkehr aus Österreich; er wurde bei einem Offizier unter Hausarrest gestellt. Andere Fratres bestätigten seine Schuld. Zudem habe er von den 150 000 *Guruş*, die ihm als Entschädigung zur

³⁶⁾ Landarbeiter, die als Lohn einen Anteil der Ernte erhalten.

³⁷⁾ S. Anm. 17.

³⁸⁾ Das bezieht sich auf das 1851 in Zagreb unter dem Pseudonym Slavoljub Bošnjak veröffentlichte Werk „*Zemljopis i povjestnica Bosne*“ (nachgedruckt in: I. V. Jukić, *Sabranena djela*. Band I, Sarajevo 1973); ein Abschnitt wurde handschriftlich ins Französische übersetzt (Geschichte Bosniens seit 1848) und befindet sich ebenfalls im Archiv unter *Dahiliye* 14507. Offenbar war man sich bei der osmanischen Verwaltung über die Autorschaft *Jukićs* sofort im klaren. Über *Jukić* s. a. I. *Kecmanović*, Ivo Frano Jukić. Beograd 1963. In der sehr nachlässig verfaßten Dissertation von M. Zildžić, *Omer Pascha Latas in Bosnien* (Wien 1913) heißt es (S. 145), *Ömer Pascha* habe einen (anderen) Teil aus dem „*Zemljopis*“ „übersetzt“, mit seinen Bemerkungen an die Pforte geschickt und um Instruktionen gebeten.

Verteilung unter den ausgeplünderten Untertanen in den Kaza's Jajce und Gölhisar (Jezero) übergeben worden waren, 48000 Gurus unterschlagen. Der k. k. (General-)Konsul (*Atanacković*) in Sarajevo verwendete sich vergeblich für ihn, da die Schuld von *Jukić* feststand. Er sollte an sich nach Istanbul geschickt werden, doch bat man, ihn nach Rom zu senden mit der Maßgabe, niemals wieder nach Bosnien zu kommen. Wenn *Jukić* so behandelt würde, könnte niemand etwas einwenden, auch nicht Österreich, und die katholischen Untertanen des Osmanischen Reiches werden vom österreichischen Einfluß befreit. — 3. Was die Frage der staatlichen Preisfestsetzungen anbetrifft, erklärte der Vali der Hercegovina *Ismail Pascha*, daß dies Sache der Stadtverwaltungen sei (*usul ve nizamat-ı belediyeden olması*); eine Abschrift seines Protokolls ist beigefügt (Kopie liegt nicht vor).

Über das Verhältnis *Ömer Paschas* zu *Fra Jukić* und die Frage der Unterschlagungen berichtet zusammenfassend *Koetschet* (Op. cit., S. 30f) und bezeichnet sie als „eine dunkle, noch nicht genau aufgeklärte Geschichte“. Ausführlicher sind Generalkonsul *Atanacković* und die österreichischen Akten: *F. Šišić*: Op. cit., S. 383–387, 446f, 462. *M. Zildžić* (Op. cit., S. 120–147) ist, gestützt auf einheimische Erinnerungen und Informationen, am umfänglichsten; er übersteigert die Bedeutung *Jukićs* für *Ömer Pascha* und läßt an dem Generalissimus kein gutes Haar. *Jukić* traf im Juni 1852 über Saloniki in Istanbul ein (Op. cit., S. 519) und reiste von dort weiter nach Rom. Einige Jahre später starb er in Wien.

Der zweite Absatz über *Fra Jukić* wird im folgenden in Transkription wiedergegeben:

Zaten Banalukalı olub Avusturya memalikinden Zagrab'da aracife dair kitab basdıran ve Belgrad'da devlet-i aliye aleyhine gazete tab' etdiren Lâtin fratoru Yukiç nam şahsın vücudunda derkâr olan mazarrat cihetiyle teb'idi hususu mukaddemâ ba emirname-i sami emr ü iş'ar bildirilmiş ise de merkum ol-vakit memalik-i Avusturya'da bulunduğundan avdeti intizar olunmakda iken işarat-ı sabıka bendegânem vechile Bosna reayası beyninde tekevvin eden bir takım makalât-ı fesadiye ve tefevvühat ve niyat-ı batıla cihetiyle li-ecli 'l-istintak ba'z-ı reaya ve papaslar Saray-ı Bosna'ya celb ile istintak oldukları sırada merkum Yukiç dahi avdetle Saray'a gelmiş olduğundan ve töhmet ve isaet-i sabıkasından başka hin-i istintakda işbu reaya beyninde deveran eden makalât-ı gayr-i matlûbe ve harekât-ı namerzirenin dahi merkumdan tevellüd ve intişar eylediği tebeyyün etmesiyle ihtiramlıca olarak merkum dahi kaldırılıb zabitan-ı askeriyeden birisinin taht-ı muhafazasına verilmişiydi. Merkumun ol-vechile kaldırıldığını lede'-l-istihbar merkumun ne-vechile fena adam olduğunu ve bir takım uygunsuzlukların zuhuruna sebep verdiğini ve kendisinin şayan-ı terbiye görüldüğünü mutazammın sair fratorlar taraflarından gönderilmiş olan mümza takdirname merkumun isaetini bir kat-daha tekid eylemiş ve bundan başka ihtilâl-ı malûme esnasında eşkıya tarafından Yayçe ve Gölhisar kazaları reayasının gasb u garet olunmuş olan bir takım zahayir ve emval ve eşyalarının tazmini zımında

reayaya taksim ve ita olunmak üzere merkurum Yukiç'a nakden ita olunmuş olan yüz elli bin gurusdan yüz iki bin gurusunu ashab-ı hukuka bi'l-ita maada kırk sekiz bin gurusunu ketm ü ihfa ile ekl ü bel' eylemiş olduğu tahkik maddeye gönderilen memurlar taraflarından beyan olunması keyfiyet merkurum ifade etdirildikde zikr olunan kırk sekiz bin gurus sahihan vermeyüb kendisinde kaldığını meclisde ikrar birle imzalı sened dahi vermiş olduğundan cünha ve isaeti kat ender kat teekküd eylemiş ve merkurum hakkında eğerçi Saray'da bulunan Avusturya konsolosu tarafından-dahi haylıca makalâta tasaddi olunmuş ise de verilen ecvibe-i müskite üzerine merkurumun töhmet-i azime erbabından olduğunu anlayarak sükût etmiş olduğundan merkurumdan zikr olunan kırk sekiz bin gurusun tahsiliyle ber-muceb-i irade-i seniye Der-Saadet'e izamı musammem bulunduğu halde milletce kendilerinin namuslarına halel gelmemek için merkurumun kendi taraflarından Der-Saadet'e gönderilmek üzere teslim olunmuş diğer Lâtin fratorları taraflarından iltiması olunmuş ise de merkurumun bir tarafa sadısmaksızın Der-Saadet'e gönderileceğini taahhüd ve kefalet etdiklerine dair sened verecekleri halde iltimaslarının is'af olunacağı beyan kılındıkda bu sureti kabul edemeyüb fakat merkurumun emsali hakkında mucib olmamak ve bir daha Bosna'ya ayak basmak ve tedibat-ı lâzimesi eyliyenleri vechile oraca icra kılınmak üzere marifetleriyle Roma tarafına gönderilmesini muahharen şifahen rica ve iltimas etmişler ve merkurumun ol-vechile Roma'ya gönderilmesi nezd-i çakeride sakat görünür ise de bu babda istizan-ı irade-i celile-i vekâlet-penahilerine mecburiyet hasıl olmuş ve evrak-ı mezburada dahi manzur-ı maali-nüşur-ı hidivaneleri buyurulmak üzere tercümeleriyle beraber leffen takdim kılınmıştır. Merkurum Yukiç'in bu vechile muahezesine hiç kimesnenin bir diyeceği olmadığı ve tebaa-ı devlet-i aliyeden olan sair ba'z-ı Lâtin reaya ve fratorlarının celb ve istintak kılınmalarında devlet-i aliye her vechile haklı bulunduğu bedihi olduğundan bunda Avusturyalunun müdahalesine mahall olmayacağı derkâr ve tebaa-ı saltanat-ı seniyeden bulunan Lâtin reayasının Avusturyalunun elinden kurtarılması suretlerine şu vechile ba'z-ı mertebe buraca neşet olunmasıyla bundan sonra dahi vülât-ı izam hazaratının bu dakikaya ikdam ve rikkat buyuracakları halde bi't-tedric sühulete matlûb hasıl olacağını nemeddar bulunmuş olmanın mücerred arz u beyan-ı keyfiyetle merkurum Yukiç'in suret-i teb'idi hakkında mutaallik ve şeref-sanih olacak emr ü irade-i keramet-mutad-ı vekâlet-penahilerinin bir an evvel emr ü iş'arına lûtf ü ih-san-i seniye-i asefaneleri erzan ve şayan buyurulmak babında ve heme halde emr ü ferman hazret-i men lehü' l-emrindir.

10. Dahiliye 15543 (Faks. VIII a und b)

a. Ömer Pascha an den Großvezir („Maruz-ı çaker-i keminelere dir ki“), von ihm gesiegelt; 1 Seite. Datum: 7. Receb (12) 68 (27. IV. 1852).

Einzug der Waffen bei der Zivilbevölkerung abgeschlossen. Die vorgesehene Reise nach Mostar ist nicht erforderlich. Abreise nach Istanbul am 9. Receb

mit kurzer Unterbrechung im Hauptquartier der Rumelischen Armee (Manastir/Bitola).

b. (Auf demselben Photo, doch auf gesondertem Blatt) Ohne Unterschrift oder Siegel („*Utufetlû efendim hazretleri*“). Datum: 3. Şaban (12) 68 (23. V. 1852).

Ömer Pascha beschloß Abreise aus Bosnien für den 8. des vergangenen Monats (Receb) und übertrug den Oberbefehl vertretungsweise dem Vali (*Veliyüddin Rifat Pascha*). Zustimmung des Seraskerats.

Darunter Zusatz vom folgenden Tag, ohne Unterschrift oder Siegel („*Maruz-ı çaker-i keminelidir ki*“): Dieses Schreiben des Großvezirs nebst Anlagen hat dem Padischah vorgelegen, die Maßnahmen finden Seine Zustimmung.

c. Als Leff 4 bezeichnet: „*Mostar mevkiinde bulunan asakir-i nizamiye-i hazret-i şahaneleri ve neferat-ı muvazzafeleri kumandasına memur mirliva izzetlû İbrahim Paşaya verilen talimat suretidir*“ (Anweisungen an Generalmajor *Ibrahim Pascha*, Militärbefehlshaber in Mostar), 2 Seiten. Ohne Datum, Unterschrift ohne Siegel, doch wohl zeitgleich mit **a.** (Faks. VIII a).

Neun Kapitel (*bend*) über Befehlsgewalten, Stationierung der Einheiten, Artillerie usw.

d. Ebenfalls als Leff 4 bezeichnet: „*Devletlû Veli Paşa hazretleriyle olan müzakerat-ı bendegânemdir*“ (Ömer Pascha über sein Gespräch mit dem Vali *Veliyüddin Pascha*), 2 Seiten; von ihm nicht gesiegelt, doch am Schluß mit seinem Namen versehen. Datum: 7. Receb (12) 68 (27. IV. 1852).

Neun nicht durchnummerierte Absätze: 1–4. Zustimmung des Großvezirs zur vorübergehenden Vertretung durch den Vali erbeten. Hinzuziehung von Adjutanten und anderen Vertretern des Militärs bei militärischen Problemen. Sicherstellung der Versorgung der Truppen in der Hercegovina. 5–9. Erfassung der Wälder in Bosnien und der Hercegovina durch Hauptmann *Emin Ağa* und zwei Ingenieure, Regelung ihrer Reisespesen. Prüfung der Grenzziehung und Erstellung von Landkarten. Teil der Einkünfte des Sancak Bihke (Bihać) sind für die Armee zu verwenden. Das Fällen von Bauholz und die Ableitung von Seen ist verboten; für ersteres ist ein Kontrakt erforderlich. Frage der Errichtung eines Sägewerkes in der Hercegovina.

Ende April 1852³⁹⁾ verließ Ömer Pascha, wie er vorgesehen hatte, Sarajevo „mit einer großen Suite und Entfaltung des größten militärischen Pompes. Die ganze Bevölkerung stand in Spalier bis zum Višegrader Tor; wie viele Verwünschungen — aber nur stille — er auf die Reise mitnehmen mußte, weiß nur Allah“⁴⁰⁾. Der Pascha nahm an, daß seine Abwesenheit nur vorübergehend sein würde, doch sollte er erst 1861 und unter anderen Verhältnissen noch einmal nach Bosnien zurückkehren.

³⁹⁾ Nach M. Zildžić, *Omer Pascha Latas*, S. 171 war es am 10. Receb 1268 = 17. 4. 1852 (astronomisch und gregorianisch richtig der 30. IV.).

⁴⁰⁾ Koetschet, *Erinnerungen*, S. 32.

Es sollen nun noch die mir vorliegenden und aus der Zeit des Aufenthalts von *Ömer Pascha* 1850–1852 herrührenden anderen Dokumente aufgeführt werden; auf ihren Inhalt kann im einzelnen hier nicht eingegangen werden.

Dok. 1 Mühimme Defteri Nr. 257, S. 218

Bildung des Großen Eyaletrates in Sarajevo. Datum: Mitte Şevval (12) 66 (20.–29. VIII. 1850).

Dok. 2. Mühimme Defteri Nr. 257, S. 226

Versorgung der Truppen; Beziehungen zu Österreich. Datum: Anfang Zilka'de (12) 66 (8.–17. IX. 1850).

Dok. 3. Dahiliye 13272

Großvezir mit Nachrichten aus Belgrad und Sarajevo; 1 Seite. Dazu vom folgenden Tag: Man soll solche Kleinigkeiten (*böyle ufak şeyler*) rasch und ohne Aufsehen erledigen, *Ali Pascha* (*Stočević*) und andere zweifelhafte Personen gegebenenfalls nach Istanbul senden.

Dok. 4. Dahiliye 13799

a. Vali *Mehmed Hayreddin*, Molla *Mustafa Asım* und Ratspräsident *Süleyman Nazım* an den Großvezir, mit ihren Siegeln; 1 Seite. Datum: 16. Rebi' II (12) 67 (18. II. 1851).

b. Der Großvezir an den Herrscher; 1 Seite. Datum: 6. Cemazi I (12) 67 (9. III. 1851). Dazu Antwort vom folgenden Tag.

Dok. 5. Meclis-i Valâ 6760

Ratsprotokoll mit 17 Siegeln und zwei abwesenden Personen, u. a. über Lehrermangel in Bosnien; 1 Seite. Datum: 23. Cemazi I (12) 67 (26. III. 1851).

Dok. 6. Dahiliye 14929

a. Schriftliches Geständnis von *Izvornikli Mahmud Pascha* und *Saraylı Mustafa Pascha*, von beiden gesiegelt; 1 Seite. Datum: 19. Cemazi I (12) 67 (23. III. 1851). — Erwähnt bei *G. Šljivo* (Op. cit., S. 94 und S. 196, Anm. 142).

b. Schriftliches Geständnis des *Tuzlahı Mahmud Pascha*, von ihm gesiegelt; 1 Seite. Datum: 28. Cemazi I (12) 67 (4. IV. 1851). — *S. G. Šljivo* (Op. cit., S. 95 und 196, Anm. 144).

Über alle drei s. a. *F. Šišić* (Op. cit., Index).

Dok. 7. Dahiliye 14929

a. Bericht des *Abdullah Rüstem Bey* und des *Rizvan Hafız Pascha* über Ereignisse in der Hercegovina, von beiden gesiegelt; 1 Seite. Datum: 21. Rebi' II (12) 67 (19. II. 1851). — Erwähnt bei *G. Šljivo* (Op. cit., S. 196, Anm. 134).

b. Bericht des Obersten *Fazıl Bey* über Unruhen in Bosnien, mit seinem Namen am Schluß; 2 Seiten. Datum: 23. Rebi' II (12) 67 (21. II. 1851).

c. Liste: „*Tuzlahı Mahmud Paşanın verdiği defter mucibince rüesay-ı eşkıyadan olub mahallinde kalmış olan kesan*“ (Anführer der Aufständischen nach einem Verzeichnis des *T. Mahmud Pascha*), undatiert; 1 Seite.

d. Namensliste und Bericht über Aufständische in der Hercegovina, am Schluß mit dem Namen des *Alipaşazade Rizvan Pascha*, undatiert; 2 Seiten. — Zu c. und d. vgl. *G. Šljivo*: Op. cit., S. 194f, Anm. 129.

Dok. 8. Mühimme Defteri Nr. 258, S. 40

An Vali *Abdurrahman Sami Pascha*⁴¹). Datum: Ende Şevval (12) 67 (19.–27. VIII. 1851).

Dok. 9. Dahiliye 14055

Vali *Mehmed Hayreddin Pascha* an den Großvezir über den Tod von *Ali Pascha (Stočević)*, von ihm gesiegelt; 1 Seite. Datum: 8. Cemazi II (12) 67 (10. IV. 1851). – Über den Tod *Ali Paschas* s. a. *G. Šljivo* (Op. cit., S. 118); *F. Šišić* (Op. cit., S. 302); *M. Zildžić* (Op. cit., S. 130 und 147 f).

Dok. 10. Meclis-i Valâ 7074

a. Tanzimatrat über Verwaltungsgliederung in Bosnien, mit 11 Siegeln und drei abwesenden Personen; 1 Seite. Datum: 11. Cemazi II (12) 67 (13. IV. 1851).

b. Bericht des Großvezirs zum selben Thema; 1 Seite. Datum: 24. Şaban (12) 67 (24. VI. 1851). Zusatz vom folgenden Tag.

Dok. 11. Dahiliye 14929

Umfänglicher Bericht des Tanzimatrates über die Lage in Bosnien, von 14 Personen gesiegelt; 7 Seiten. Datum: 16. Muharrem (12) 68 (11. XI. 1851).

Dok. 12. Mühimme Defteri Nr. 258, S. 49

An Vali *Veliyüddin Pascha*: Ernennung zum Nachfolger von *Abdurrahman Sami Pascha*. Datum: Anfang Safer (1) 268 (26. XI.–5. XII. 1851). — Über die Ernennung von *Veliyüddin Pascha F. Šišić* (Op. cit., S. 412–414) (Inter-nuntius *Klezl* aus Istanbul, 6. XII. 1851).

Dok. 13. Dahiliye 14929

Der Großvezir (*Koca Mustafa Reşid Pascha*) über die Lage in Bosnien und die Führer der Rebellen; 1 Seite. Datum: 9. Safer (12) 68 (4. XII. 1851). Mit Antwort vom 11. Safer.

Dok. 14. Hariciye 4197

Der Großvezir über die Lage in Bosnien und das Verhältnis zu Österreich; 1 Seite. Datum: 27. Cemazi II (12) 68 (18. IV. 1852). Zusatz vom 29. Cemazi II.

Die Aufarbeitung der europäischen Archivbestände über die Orientalische Frage im 19. Jahrhundert hat gewaltige Fortschritte gemacht und auch bei vielen Detailfragen zu bemerkenswerten und gründlichen Arbeiten geführt; als Beispiel soll hier nur das kürzlich erschienene Buch von *Wolfgang Elz* über den Aufstand auf Kreta 1866–1867⁴²) genannt werden. Es ist aber an der Zeit, daß endlich auch die Bestände in den türkischen Archiven, soweit sie zugänglich gemacht werden können, in die wissenschaftlichen Untersuchungen einbezogen werden. Schließlich ist es eine Binsenweisheit, daß das Osmanische Reich das eigentliche Objekt der Orientpolitik der Großmächte gewesen ist und deshalb zumindest mehr, als es bisher geschehen ist, gehört werden muß. Der vorliegende kurze Beitrag über ein sehr begrenztes Thema soll nicht mehr als hierzu anregen.

⁴¹) Über seine Amtszeit s. oben Anm. 18.

⁴²) W. Elz, *Die europäischen Großmächte und der Kretische Aufstand 1866–1867*. Stuttgart 1988.

خارجیه

3991

اولیوم میر پاشا حضرتی

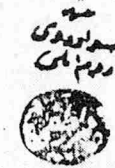
اوستریا ممالکده طبع اولانا بعضی عزت لکن ماده سنده پیرا تاریخیه طرفزه ارسال بیوریلنا تحریروالاکاراری واصل و مطبع اولیوم عظیم الشان
 اولیوم جانبیه عرض و تخیصی قلمندر آستانده و ایزمیرده و سلانیکده و بلغرادده و بشده و بغوشنده و غلجه و الحاصل کافه ممالک عثمانیه ک
 و بجز اوستریا لکن و اول سازه لکن پوستلر اوتدنبرو ایجاد و انمکده اولیوم کافه نام معلوم جهته بر مجلدی ساریه بوسته ایجاد و تکمیل المثن
 ایلدیلم خبرلری حقیقت حاله موافق دکلدر اراعه اول مثلده بوسته ایجاد و تکمیل اولیوم فقط اصول عامه اوزره و عمود و شروط و علی الخصوص زشته
 عهدده نامه های بونک اونا اوچینی شرطه موافقه و ایسویلیک ایکیوز المثن بیدی سنی عاه ریح الاحرکن یکرم ایکیخی تاریخنده بوسته و ایسب اولیوم
 خیرالین پاشا حضرتیه خطبا صدور بولانا بحبارتها ملفوف اولدی علیه لکن اونا سینه تطبیقا و مطبع اولیوم اولیوم قلم قنیه و زتیانته امتثال اولدی
 اوراق و غزتلر و مکاتبه و مراسل مخصوص بر وارایله برود اکلده کونور و سکتور تکمده ایم و بالستنا زام مشران لرینه یا خود حکیم بشیدی
 مویب شرام هکمه و سار خدم لرینه خطبا اوستریا بوسته سیله بروده و رود ایدنا مکتوب و غزتلر اول طرفه کنی باقم یعنی بوغجه ایچنا مطر و
 برو جانبیه ارسال و نقل اولمنه اجابت و مساعد ایلمن جهتم مجد زام مشران لرینه اولانا اتم اعزاز موقف نفسدا و کبرالک هر حالده و هر حصده
 خاطر لندینه ابراز مراعات ایلمکه اصدق ارزو و جیتدن عبارتدر اما فیا بعد مقبول اولدی فی صورتک من ایدر حکم بوزنه بیدم مستارده و نوسلوس
 و کینه ارسال اولنجه تحریاح ظهور ایلیکی وقتده بر بیاره ساعی ایله کونور یورم قالدیکه بر هفتت برود طرفه انمکده اولانا اولت علیه بوسته اولدی کنور
 محرراتم ارسال ایدریم تکلیفی هر قدر باغ مننیت و شکر جهته مطبع اولیوم مشرالیو لیم طرفنه مازون اولدی با اول قبوله جبارتم
 اولدی بیانی وسیله تجدید خلوص و تعظیم اولندر
 ۱۹

اطلا سکت
 اوسرا اولیوم
 و سلس
 [Signature]

مدرسه جاكر كنه لبركه

بازيه منقني اوليني اوزره تقصير و تحقيه احواله مغربلواغرتو اوست و ميلاوي غنوسيدنا كبرك نهك لافتر نه بركه دني بالوردن تقويم فان عبه: جيبه و كاره
 قضايه مضابطه و اوزره موزالنه مستفاد اوله مني اوزره بر مومنين است بوديم و فوعون و مغربني ملكي و اهل بوجرت خوده ضايع و كمنان اوجب و بودن من و اقامه نيش
 و اجرائيه من فضيه جيبه: جيبه ملكانه موزا اوله نظيمانه ضربه اصوله احسنه شولست بر قارهها نظير و تا كيدني مستوجب اوله بويكك بجه بحدود مضابرتفات جديده اهدام
 كمت و كزار ايجده اوله جيبه لرك بجانا الهلديه سبب ايجام كبري شير و بوجا ماش اوله نوز نظر منغ اولوب و اهاليه نشري و هر كس بيايه و تقيمي لازم كلور ايكه اعلام
 اوله نسه اعلام بجه نضامات عاردينك اعلايه اهايا بر قارهها عرض سطره سبه و اصول و نضامات جديده اهدام اوله نوز نظر منغ اولوب و اهاليه نشري و هر كس بيايه و تقيمي لازم كلور ايكه اعلام
 قضائه و دوتو و ايام مش هفت روزه شويامه روزه لرزه اولوب اوله بدير نقيه اوله نوز نظر منغ اولوب و اهاليه نشري و هر كس بيايه و تقيمي لازم كلور ايكه اعلام
 هفت روزه قضائه و دوتو و ايام مش هفت روزه شويامه روزه لرزه اولوب اوله بدير نقيه اوله نوز نظر منغ اولوب و اهاليه نشري و هر كس بيايه و تقيمي لازم كلور ايكه اعلام
 از قاضي درج: و جوبه كونيكي برهين اوليه كيفيه و امانت ايم هفت روزه باله قضائه در بيان و مذاكره الهلديه استفسار و اقدار نه نيش امر اجرائيه نانه و نضامات
 اوليني هادى مومنين است كه بلك بودنه و در و ابدنه اوزره موزالنه نظر بوندرن كهنن بيبدا اعاده و استكمال ايسير و نضامات مطاوبه ابتدا اوله نسا ايجام
 حال و مصاحبه كورنيزيك بنا: ساغف الذكر بره و ايزونجه قضاك ميرزا نيك كهنن غزل و تيريله ايباه دريت و استقامت اوله نوز نظر منغ اولوب و اهاليه نشري و هر كس بيايه و تقيمي لازم كلور ايكه اعلام
 مشهور و نضامات سر بريني ميرزا سيلين بلت نه نيك ايزونجه قضائه و سر بريني ايم بره قضائيه دني مقدر و نضامات مطاوبه ابتدا اوله نسا ايجام
 بر رذات باله نضامات ميرزا نيك كهنن غزل و تيريله ايباه دريت و استقامت اوله نوز نظر منغ اولوب و اهاليه نشري و هر كس بيايه و تقيمي لازم كلور ايكه اعلام
 باله استكمال ايمان و هويت حبه نيك بيايه و نضامات مطاوبه ابتدا اوله نسا ايجام
 اوله نيني اوزره بوملا و خصوصيات و ايام ايات لونه اجمع اولوب جاكر كنه لبركه طوفان بري بويكك و ايام ايات لونه اجمع اولوب جاكر كنه لبركه طوفان بري بويكك
 اوله نيني برهين و هويت بركاننده بودنجه نوري و ايام اوله نوز نظر منغ اولوب و اهاليه نشري و هر كس بيايه و تقيمي لازم كلور ايكه اعلام
 باري اوله نيني امر جدي اولوب بودنجه نوري و ايام اوله نوز نظر منغ اولوب و اهاليه نشري و هر كس بيايه و تقيمي لازم كلور ايكه اعلام
 ملك و ايسير عموميه قضيه: مقروضه رعابيه اوله نوز نظر منغ اولوب و اهاليه نشري و هر كس بيايه و تقيمي لازم كلور ايكه اعلام
 و هر كس امدونم هفت روزه لبركه و ايام ايات لونه اجمع اولوب جاكر كنه لبركه طوفان بري بويكك

برخی ماه مور به روز ۸ ام از قیامی مونساره بعد الوصله ماه اغوست است اوله او صبحن یا از ایشی کن مونساره ایسی لفظو پشاد و فیزی نفس مونساره ایسی الهم اعاننا
بشکره ز فوجه ایدرین ماه مزبور کن اوله النبی پیغمبر کن نفلت قصه سم و هو طرد ایشی صبح کن زویه ناصیه سی کنه و فوجه باشا به کاغذ یا بنام رده نفلت یا باسی ه
منه فوجه ایدرین ماه اوله مرفوم یا باسی ناصیه تر کوره بالوصول کنه و فوجه باشا برین جمله ذکر اولانده کاغذی و بر یکنده مونساره دهن کاغذی بعد الخزانه مونساره
بزرگ رعدونه اطفاله محله کبیر بزیر اوقط طاعیلله اجماع بزیر اوطوره بزرگ صکاره بزرگه ضراری طوقور در کلان مونساره یا باسی دهن بونفد بزیر کاغذ یا بنام کتوره بم
دوبه هرزه قدر ایکی رعه کاغذ خمر ایشی تر کوره ابروی بزرگ کاغذ خمر ابروی رونه رعدونه اطفاله محله کبیر بزیر مرفوم یا باسی ه بوزیر مونساره اوله دهن

ایکین ماه اغوست است بکری ایکین ماه ریشته کونا غا اهدیه به ایکی سحن سادوم بر طایفه باناناه ناصیه سی قبه لر زنده بود و جانانچ نام محله رعدونه لفظه اوله دهن
دیوم سی یا قونام کنه بیوم مزبور در ذکر اطفاله محله بکری نقره عابا ایدرین ماه کلان مونساره ایسی لفظو پشاد و فیزی مونساره ایسی الهم اعاننا
کینه بکری و سز لکن مغایر طور در عینه بیاید هر کتوره سب بزرگ و بزرگه نول ابروی جان معامه رده قدر قریب کوز اوله دو عیال کتوره اجتناب کتوره لفظه ایدرین ماه
روم ایلی اهدی هفتین شیری لفظو پشاد و فیزی مونساره ایسی لفظو پشاد و فیزی مونساره ایسی الهم اعاننا با سوره ایتکه در مرادی نبعه و عابا یا صواب و ایشی دهن نوبه ایتکه در نیک کتوره
مرفوم یا فوجه سز لکن یا شاهزاده و زانسه و ارا یا شاهزاده نوبه ایتکه در مرادی نبعه و عابا یا صواب و ایشی دهن نوبه ایتکه در نیک کتوره
بزرگه بود بولند بفرزند بر طوقور خوره طایفه و بر طوقور خوره طایفه که طم دیدیم مرفوم دهن بزرگ ایلرود بولک بود طوقور در دهن ایشی لفظه ایدرین ماه
مغیر ایدرین ماه بکری نقیضا و الی یا شاهزاده نوبه ایتکه در مرادی نبعه و عابا یا صواب و ایشی دهن نوبه ایتکه در نیک کتوره
قاج کتوره وار در زین سوال اوله نفلت اوله بشکونه وار در زین سوال اوله نفلت اوله بشکونه قدر به عودسه اوله نفلت اوله بشکونه قدر به عودسه اوله نفلت اوله بشکونه
فوسه ره و مونساره یا باسی طوقور سی دهن محل مرفوم مونساره ایسی لفظو پشاد و فیزی مونساره ایسی الهم اعاننا ابروی نقره کتوره دهن نوبه ایتکه در نیک کتوره
کوندر بوم دیونفد ایشی و اوله دهن محل مرفوم مونساره ایسی لفظو پشاد و فیزی مونساره ایسی الهم اعاننا نوبه ایتکه در مرادی نبعه و عابا یا صواب و ایشی دهن نوبه ایتکه در نیک کتوره
طوقور سی یا کاغذ ایدرین ماه رعدونه نوبه ایتکه در مرادی نبعه و عابا یا صواب و ایشی دهن نوبه ایتکه در نیک کتوره
کاغذ مرفوم یا فوجه سز لکن یا شاهزاده و زانسه و ارا یا شاهزاده نوبه ایتکه در مرادی نبعه و عابا یا صواب و ایشی دهن نوبه ایتکه در نیک کتوره
بوقدر هیزه ادرین مونساره ایسی لفظو پشاد و فیزی مونساره ایسی الهم اعاننا ابروی نقره کتوره دهن نوبه ایتکه در نیک کتوره
کننده مونساره ایسی لفظو پشاد و فیزی مونساره ایسی الهم اعاننا ابروی نقره کتوره دهن نوبه ایتکه در نیک کتوره

ناصره تر کوره به دیوم رعب اولغنی یا به واسند عا ایلکسه

کند و نه بدنگه و اماکن مرفوعه اند کردی او تاسی و صبح بر سر
ناصیه نکره بود و بود نصیب اولیسی بایه و اسند عا اباحسه

او صبح مال بافونک نظری بودند اولیسی مقدم فظود و بیشتا وقت زوایم که بدیدند غاصق اها بسبب انحصال مزه برده اغارک صفایین و بربک اوزره
مال مزه و نه بر سه کند و سه ای بیالی نمی می منصفه باشای شالیه بر بظلم بودی الی و نه بدیدند عودنده هرکس و لیس نوز علی بیشتا مرصوم بافونیا
هم بودیم و اما انکه سه بخوبی نژادیکم کیندک به رت التی ماه بجهت ما در نوبت اینسه و بعد اوج سه موردیغ نوفای شالیه کجا به جایشی با نامه ناصیه کوزب
وا هالیسه بود فظلم و نقدی ایند بر بید بعد بزم ناصیه مزه و نه کلوب مالزی با عها و اها بفرزنده بر نضد ادها بری قتل و ادها م ایند بر کیندک ایند فاطمه و در نوبت
فکار نوفای شالیه اوزره بدی بیست قدر عا کوزب فظلم لاریغسی رضی بر نضد عا کرا بیه بود فظلم کیندک نوفای شالیه لاریغسی مرفوم سه و رت علیه
ما کیندک نکر زساک هیک کیندک اوزره بود کاغذ باروب لاریغسی مرفوم رضی به کندی ملتی محافظه اینک کایدیم و محافظه اوج حکم سه نوباره بود فظلم اید بیورک
به رت خوب بازی عده نوفای شالیه و صبی بیشتا ای اوزره و بنم بود لغز از سالف الی کوزب لاریغسی مرفوم صبح اینسه فظلم طایغ مرفوم ناصیه نکره بود
هلیجه بر بنا فظلم و سه اولیسی

در بی مال مرفوم بافونک استوفی برینه راز نه بیلیغ غرضه بیک ابام بعضه مزه صبح اولیغ اول انام نوجو دلیغی طایغ سه دورم اولیغ محاکم و در نما
عید و در غصبت احوال ابام طایغ هار اید کلوزنه حکم عدولت ایجا با سه لازنه سه با فظلم اوزره طایغ مرفوم کیندک یا مغز اباحسه اولیغی با لیا به بود فظلم نوز ناصیه
ایلیسی نوفای شالیه اشعار ایند کیندک مرصوم رضی بر نضد عا کرا بیه غاصق طایغ عودنده فظلم لاریغسی مرفوم سه دورم و مال سه نوز رضی بود فظلم لاریغسی
نوفای شالیه باروبیغی کاغذ مرصوم رضی بود مال که لایغی بر مال اولیغ سزل بود فظلم کرا ایجا اباحسه بود خوب با فظلم اولیغ ناصیه کوزب
بدی بیست قدر عا کرا بیه غاصق کلوسه و نوفای شالیه ایلیغ محاکمه اوج لاریغسی عا کرا بیه طایغ فاطمه فکیده رت مرفوم بافونک ناصیه کوزب
قیانوب نکره قولی که انکه فظلم ایلیغ اوج لاریغسی هلاک اولیغ ناصیه اوزرینه اشدهای عفو اما نه اید رت نوفای شالیه مرفوم ناصیه عا کرا بیه و کوزب سه بر نضد
با نوز ناصیه و بود نصیب اولیغ اوج سه نوز مشروح اوزره بود لود اما اوزرینه ایضا فاطمه در و صبی بیشتا عودنده بود لاریغسی اوج عودنده نوفای
شالیه طایغ صبی اولیغی و کجا به جایشی کلوب بر طایغ فظلم و نقدی ایلدی دیدیک مالک نوفای شالیه التی ماه صبی اید خوب حال بود کیندک اوج سه هو
حاکم مرفوم بافونک ناکر عیانه اباحسه اولیغی اصلاحات لازمه برینه با فظلم اوزره بود صبی اباحسه بیک و جیکای مزبوری ایکلیت قدر عا کرا بیه نوفای شالیه اولیغ اید م
اید رت بر قاج دفع محاکمه اید مرفوم بافونک فظلم لاریغسی مرفوم و نکره اید رت کافور نوفای شالیه اید م ناصیه افکار و اولیغی فاک مرفوم ایلیغ نکره
ایلیغی فاطمه ایلیغی رجا ایلدی که ایجا نوز ایک اوج قدر عید در بود خوب مرصوم عید و لاریغسی قتل اید ماعدسی حال بود سه اولیغی اشده کجا به جایشی کلوب مالزی غصبت و فظلم
و اولیغ لاریغسی هلاک ایلدی دیدیک مالک ناصیه رضی صحنی بو ابریک بود صبی اباحسه لاریغسی افکار اولیغی

نصاب
۳۶۶

بشهری مانع نقیبات اهل البسات با ملا فاری زویه ناصیه سی جواری بولد بندنه و ناصیه مذکور قه طاعه فصل اوله بندنه اهل اسلام با ملا فاری فیض
انجمنه و بویله اهل اسلام ببولانانی با ملا فاری به کوندره معجب جواری بطنه اولرد کوزرد دکلری حتی بنیونه بارکه شهر و خانه شریفان اناکی
کونا نقیبات فیه سنه بر سعت مافور اسلوله نام ممل فزین قه صه غلبه لرده فیورده باقونام شحصی زویه ناصیه سی اهل البندنه بانه خنده قه
هیدور اولرد اسلوله نام ممل معجب فیه مذکورک جامع شرفین مؤزینی عبده ایه عرد نام کنه لر زکر اوطانده ممل بولد فاری زنده مرسوم فیورده
باقوا ایه برابر بطنه استحصی مرفواری کور شاک طه بقیه دعوه ابروب بیه و برسه ایله لر برکنه حید ایه مرفواری قتل و اعدام انجمنه وینه
رضانه شریفان بشخصی کون فیه مذکور داخلده بیر محاسی ساکن لر زنده عبدالوهمه نام کنه یورد و بیه با یلاس نام ممل کندی حیوانده و سازه سنک
موظف سنه بولدیغی حاله مرفوسی قه صه غلبه طه نقیبات قتل و اعدام انجمنه وینه رجب شریفان بشخصی کون قریز اوغلی محمد نام کنه سنقور نقیبات
با ملا فاری حیوانده و سازه سنک موظف سنه بولدیغی حاله مرفوسی رض هیدور لر قتل و اعدام ابروب کنلک قضا، مذکور داخلده بر اعنه و بیره
نام قریزه بر کجه هیدور لر کلوب لویه اوغلی نام کنه ایه بر تق رعایا یا و کنلک قه صه غنه بلخه یو با و بیج استقباسندنه بر قاج نقیبات زویه
ناصیه سی رعایا سنندنه هیدور رعایا ایه سرفقه و عیب اموال منلو و ضاحه جهانه اینک زعبده قضا، مذکور اوغلی کجه ایه یوس ابرک کجه
اوغلان زنده درو بیه اولر صالح نام مظلوم اولرد کنه حیوانده و سازه سنک موظف سنه بولدیغی حاله در عیب طه نقیبات قتل و اعدام انجمنه اولر فاری زنده
قضا، مذکور اهل الباری اطراف و جوار لره حیوانده یعنی ابره معجب کندی هانه لری جوار لرین بطنه اولرد حیوانده و سازه لرین اولر لره بوظف
اینک ابره بونلک سرفقه زنده یاغنی محامره کنی اولر بوظف الحال بولد فاری رای العبدت هه اولر ابرو ک

التجی مانع غراهه ناصیه سی اولر سنه زین و قه اهل البسات ایه ممل اولر رده بر لکن بولد فاری زنده بر لر بیه الفت انجمنه و مذکور ناصیه مانع
و بورد سی باقور دن زانما جنبه لاری سنه کجه کلک و هر مصلحتی لاری بقه مرفور افاده و اخبار اینک اولر طلع و بورد مرفوم لاری بقه
مرفقه زانما معاونه و مرفمه رای و زبیری اولره هر کجه اینک اولر بندنه و بورد مرفوم ناصیه مذکور زنده و زویه و بانانده ناصیه لر زنده
و نقیبات او سی رعایا سنندنه هانه باشه سنوی بر ریال آلب لاری بقه مرفوم و بر رنگی و لاری بقه مرفوم فی و بورد مرفومه سنوی بقه
در برکنه اولر فی نقیبات مجلسی لاری بقه افاده اولر ناصیه و ناصیه مذکور ناصیه رعایا لری رض زانما صلاح اولر رده کشته و کرا اینک کلری کور لشد

برخی مانع بعضه مملره رعایا سنندنه بنجونه بولر صلاح کوز سار و بنجونه لاری بقه هانه باشه بر ریال و بر سار زبوشال اولر قه
ک . . . . .

بدین معنی ماله بعضه محله در عابا سنده بجهت بولم صلاح کز سکر و بجهت لادیفق هانه باشنه بر ریال و بر سکر بوسوال اولده فیه
لادیفق سنوی بر ریال و بر ویکتر فاجیه لر بنده کلیمه بر لایح مال و املا و کلمه نوری و حیوانانه سازه لر نوری سر قنده و نوری قتل و
انجمنه ابراجیمه اولوب مسلحا کز دیکتر رهن بوسیم بنیدر ربه جواب ایند کلمه

سازم ماله کچارد و بانه طرفه کتسه و بویکره عودسه انجمنه اولاده فیه طایغ لادیفق سنو استفسال اینک ادره عاده و بود سی با فو اید
کتر و قوه باشاری و ساز مضمیر عابالری و ربه ناهیه سی کتر و قوه باشاری و ساز لری فو طور نام محله کدیب ادره لادیفق مرفوق
بعد الاستفسال محله قدر کونور مشار و اجرای رسم خوکه امدی ضمیمه نظرنا جنبه مرفور بنه عابالری بنک کاوسی مرفوق طایغ کیمت ادره بولور
روسه حاله ربه نظر اهر نقدر کز ولر بن فیه هر عابا حکم طو نزل ایه بنوبه بنوبه فیه طایغ میل انجمنه اولده فاری اکلایم

طفره نغ ماله بالاد بر نغی بندره ربه ناهیه سی ابار و کلایم ایا ایکی و کتر لر بنک دعوسه اوظانه محله کلمه کلایم بانه اولم کلمه ناهیه مرفور ربه
قوه باسی بولم اید کتر شو عانه شهر الملک ایند اس جمع ابرنی کون ایکیوز ایل ایکی ادره بنه افرجه سله فیه سن کلمه سار و فیه مرفور مجلس اعضاء
صالح اغایان بوناره نرفعه اولنسیله مو ستاره و وصول لر نغ صوب عفرجه کلایم دعوسه اوظانه محله کلمه کلایم سیسی کز ولر بنده سوال
اولده فیه بزر فیه صغ حد در نغ بولده بفر زده مرفور فیه طایغ ایدر انا با بیل لر نغی ضبط و حیوانانه نوری غضب و بعضاً جانمزه دنی فیه
اینک ادره فاری نغ مرفور فیه غلیار ادره کمال درجه مرفور فیه کلمه غمه ایه کاغذ پاکون و روزنده صکره ایچیمه فیه بولور فیه صغ غلو
دفع اولوب کیمه کلایم آنه بنه افرجه لر بن فیه مرفوق صالح اغایان بالانصحاب کلیمه انجمنه بزر کولم علیه عابا لعدله بر وجه ابر لیز و سزله بان
بوده رجا ایدر کز شوقه صغ غلیار فیه فیه بندنه بزر لری فو نغ مرفور بولت افرجه بنره رجا ایلده سکر زبو افام و عابیه رجا و اشوه
افام لر بن صیه ناهیه مرفور اها لیس طو فاری نغ صوب عافجه نغ بر فطو و حکای مشیر لر مبه فیدیم اولم ادره بر فطو مکتوب رفا علی ایلده اولده فاری

ایده سعادت
ایده سعادت
طیغ
رهار

ایده سعادت

خا - بی

3998

... صفت است که در او هیچ کس نیست که او را از او جدا کند و او را از او جدا کند ...

... در او هیچ کس نیست که او را از او جدا کند و او را از او جدا کند ...

... در او هیچ کس نیست که او را از او جدا کند و او را از او جدا کند ...

... در او هیچ کس نیست که او را از او جدا کند و او را از او جدا کند ...

... در او هیچ کس نیست که او را از او جدا کند و او را از او جدا کند ...

... در او هیچ کس نیست که او را از او جدا کند و او را از او جدا کند ...

... در او هیچ کس نیست که او را از او جدا کند و او را از او جدا کند ...

... 4064 ...

... 7 ...

مردود جاکر کچا لریک

در ساروه نوله لوبنه رعبانده و فرجه لاده جلد و جینیری ماره سید تقصیده ساره داس اولد تقسیم خنده عیقه خستکه جویا بورده ایزسه فرجه تقسیم اولاده ایزسه سرانی
 ولانینا هیری خنده مفاد عابنه سنه لورده ده لورده بیله مرتبه شکله اوسین سفار جابینه ایکی فله کاغذ کدره ایچلی اولور و ایچلی اولور
 ایتتیجی لوبنه لیقوسی باسینجیک نیجه دونقیده و فطیحه ادره دینوییه فانسی کزیننه نیت خطیر اولورده بر فله قریب دعبایه فالقیستدین ایکی مرقع سنه - طریقه بینه
 سنه مصلحتی ایچ اولور سیبیه بر فوئح افراط حده اولورده اولورینده مرقع خیرک حورته مصلحه جوبلور کند- چینه بانه حکمه جوت اوزده اوزده سرینک اوسین
 نیجه سینه خاندیبه و ادره مکنه سافه انجیسی لازم کله جلیک و اوسین دونقده شانه دونقده اوقال و افصال و فوئح کلسی مرقع بیسه بینه اوقال و اوزده سرینک ایچلی
 و فله اولورینده سفارته بیئینده کتفا اولور و سفارته منکره نه بیخانه واقع سنه نظرا کایا فونا غره معینه کیعب افاده عالی ایزت عارده جوبلورده بر فوئح عالیله
 قضا سینه ایزسه ایتتیجی بریده سنورک منورتن اولور اعلیه اولورده برده هرکله سنی عتک و برکوی عربسی ایزینه کزیده و سنه کوره طرح و تقسیم اولور کله جلیک
 ایچ ایسی اوقال اولور کله جلیک ایزینه اوزده برکوی کلسی اسلامک لفظیک ایچله بوئورده و برکونک بر فوئح و شانه اوزده بیزور اولور و اراضی عیارینده ایچاده
 کینه ایچله و برکله اولور فونک و دروم نهنج بینه فرینا نرا اوزینه مجمل فنزده ماره اسکانه انقازان دینی عتفا فریب اولور بکه نا بیچ هرکله و ایزتک برکونک ایچلی
 فرایض بیئینت ماره دار اولورکی بر فوئحیه الزام اولور و بر بولور فریح ماره سی مناسبتیه انواع قدری و فوئح کیزیم ماره ماره جوبیسه بوئورده تنه ایچلی اکلوره اولورینده
 بینه ایچانه باقلور اوزده کیفیت حرب بیلا نوره استدم بیورسی بالقیب ایچا ایچا بر فوئح نفس الیور و برک ماره سنه مطلب اولورده اهرول تقبیه کزیده اولور
 و عربی ایچانه بریده الزامه فارستوری صحیح و ایچا اولورده نرف ماره سی نفس سینه بردا ایضا ایضا و استبا و صق شکایه اولورده نره بنی فریضه صرینک بوئورده
 بی اهرول تقبیه سی باقی اولور اوزده بولور صق نقیل سه ایله مامونخ رعایه کورتری و سانه ماموریه طرفاز دینی بر بولور کورسی و سونقا ماره جوبیسه ایزسه بینه
 ایچانه صن لکلمات اوزده بر سقلا بیئینت اولورده فالور کورسی و عربی ایچانه اولور اولورینده مرکزی نیجه ابر ایچ ایزت و فوئح کزیده منع اولور کورسی ایزده اولور
 سولسه اولورینده کیفیت بالورظان - هیه ایضاه و کورکی اولورده و مقنای حوره جوبیسه و مرتب ماموریه بکارنم اولورینده اوزده هر بولور سلطنتیه و اصیل اولور
 و طرازه عالی - بییقنا و فرایض ماموریه جلیله اولور ماموریه جلیله اولور ماموریه جلیله اولور ماموریه جلیله اولور ماموریه جلیله اولور ماموریه جلیله اولور
 استکمال و سلب و اولور ماموریه و اماره فایضه ظاهره و مغیره ایله نظامه ملامت تقریر و تخلیق مصلحتیه ترک عریان و فوئح ماموریه جلیله اولور ماموریه جلیله اولور
 سمن و فوئح و بر فوئح بر بولور مستقیم ماموریه جلیله اولور ماموریه جلیله اولور ماموریه جلیله اولور ماموریه جلیله اولور ماموریه جلیله اولور ماموریه جلیله اولور
 و تخمین رضای جلیله ایچاره فوئح امان مصلحتیه سنه - بکارنم ایزده کیز بیانه سق بولور اولورده ماموریه جلیله اولور ماموریه جلیله اولور ماموریه جلیله اولور
 ایچلی اصلاح و نظام ماموریه اوسین لوزنت اوزده بیزور فرستورین سنی اولور ماموریه جلیله اولور ماموریه جلیله اولور ماموریه جلیله اولور ماموریه جلیله اولور
 سنور اولورده ایچ بر فوئح عالی ایچو صیب سانی فرایضه هفت جلا فریب ایچله منکره نیت اهدا ماموریه جلیله اولور ماموریه جلیله اولور ماموریه جلیله اولور
 مرفرا رعایای دونقیده نه عتفا ایزده قیام ایچله رک من بات چوره جوی و کورک بر تقبیه ایچله ایچو صیب فونکلی صقیقه خاندیبه دفع اولور ایزده جوبیسه اولور
 رعایا طرفینه اصحاب املک و اراضیه و برکله اولور اولور کیزینک ایسی ایچاره اولورده مرم اعطای حق ایزده بالنده ایچو صیب نفع فوئح نیمه اولور کیزینک
 تا هانه ماره سکه و فوئح اولورده خند نیجه دونقیده نیت و برکونک و فوئح ماموریه جلیله اولور ماموریه جلیله اولور ماموریه جلیله اولور ماموریه جلیله اولور
 رضی هینه ایزده اولورده اولور ماموریه جلیله اولور ماموریه جلیله اولور ماموریه جلیله اولور ماموریه جلیله اولور ماموریه جلیله اولور ماموریه جلیله اولور

حرفه اولیفته بسینه بالارلف - لفظه ایفان جنک
درگاه عالی - طبیقا و فزانه معدله و طایفه
استقام و سلب و ازله و انار فایه ظاهر و صغیر اید
سوی و فقه و برنجه بزیر منظم صراع علی اولیفته فایه
و تخصیض رضای جلیه ایداره فایه مال صغیره شای
اجزای اصلاحه و نظایمان او سبیا لاینت او نه بزور
سختی اولیفته برتره هلی ایو مجیب سایه فزانه هفت
مؤلفه رعایای دولتیه نه فقیه افایه قیم ایدرک
رعایا طرفیه اصحاب الملک و الارضیه و برکنه اولی
ت هانزه ساکنه و مظهره اولیفته صنف شایه دولتیه
رضی هبینه از و اهوره اولیفته من برینه و هریک
نصفه تقسیم اولیفته ایله بزور محدود و فایده
بسیه سیس اولیفته زیاده زراعت اینت مکه ایله
نفع و فایده سی اولیفته کثیره بر حدینه جلیه
ایدرک اولیفته اسلام اعتباره روسی الملک و الارضیه
بودن اولیفته اجزای بزیر سیسایه محدودیه
بودن اولیفته و فقهی منایب مطالب و نظام اولیفته
جمعه و جمعیه و فقهی کثیره سی و یابسی و فزانه
اهله و فقیه و بیانه فقیه ایته مستانه لایته رعایان
فیر سیسایه و فقهی سابقه افقیه او بر حوالینت کوی
حق اولیفته بیانه فایه سیسایه بر اولیفته کوی
درو اولیفته باب عالی تقسیم اولیفته و فزانه
و ایدرک افایه علی اینت مکه اولیفته بوکونه جمعی
و بر کنده طریقه اولیفته کوی ایته مزه بودن او
صغیره با نظام فایه مظهره صغیره دفع اولیفته
رعایانست ایته طریقه فقیه فتنه و ایله ایله اولیفته
و کتره و فزانه و جهاد اولیفته کوی رعایان صغیره
و فزانه اولیفته ساحی بالف و برکنه فزانه اولیفته
اولیفته و ایدرک برینه اولیفته سبیا لاینت

و با ضد... و غیره...
حاله کنین...
کوره طرح...
اصحاب...
بر ممال...
شکرت...
احاطه...
در دفع...
چنانچه...
تعمیر...
از آن...
مستند...
اولی...
و مؤلف...
نظیر...
ما...
اول...
ظفر...
سینه...
اره...
بر کوه...
و کالین...
بر شیره...
ذات...
مهرت...
او...
اول...
نفس...

اوستیایا بر روی ارباب ... دروغ صریح اولیا ...
ما در سی افکار اولین نکرده بودم غیر جمیع ...
طرف از مرض فکونی مرضی و مظهر حرکت ...
سینه ماده زیان هر وجه ضد اولی ...
اره در برتی قایم اینه اوستیا ...
برگشته عابض تک و فصور اولین ...
و کانیان هجرت وجه اجزای ...
برستیه سینه و فصور کثره ...
ذات با لذت اولی اوستیا ...
مطرت جبهه بنیدی فکونی ...
وجه برسه رعایای بیخ ...
اولی فکوری هر در فرهنگ ...
نارضیه تک مرضی ...
اولی هر چه فالتی بدینی ...
فراطه که طرفین کوندرسه ...
تضاک رعایا سناک غضب ...
ینه الی بیات غوغیه ...
قادور که طرفین ...
دریسه اولی ...
اهلیه سکت اوزر ...
اعیان مصمم ...
المن اولی ...
فون ایج ...
مقزیه روحانی ...
حییف و کانیان هجرت ...
بودیم ...
هدهده ...
مطلب ...
و کانیان هجرت ...
ترنخ ماه ...
ترنخ و تقسیم ...
هنگام ترنخ ...
اچونه نقشه

صالحی

مردمان تبرک الله تعالی علیه بدو...
 برده بودند و هاله آنها را که در این شهر پیدا...
 از آنجا که هر سال بیست و پنج نفر از آنجا می...
 برده بودند و هاله آنها را که در این شهر پیدا...

مردمان تبرک الله تعالی علیه بدو...
 برده بودند و هاله آنها را که در این شهر پیدا...
 از آنجا که هر سال بیست و پنج نفر از آنجا می...
 برده بودند و هاله آنها را که در این شهر پیدا...

مردمان تبرک الله تعالی علیه بدو...
 برده بودند و هاله آنها را که در این شهر پیدا...
 از آنجا که هر سال بیست و پنج نفر از آنجا می...
 برده بودند و هاله آنها را که در این شهر پیدا...

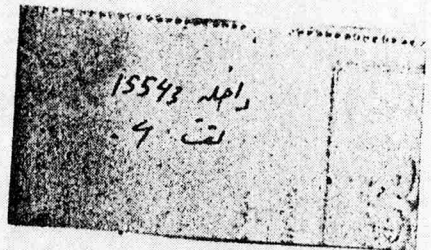
مردمان تبرک الله تعالی علیه بدو...
 برده بودند و هاله آنها را که در این شهر پیدا...
 از آنجا که هر سال بیست و پنج نفر از آنجا می...
 برده بودند و هاله آنها را که در این شهر پیدا...

مردمان تبرک الله تعالی علیه بدو...
 برده بودند و هاله آنها را که در این شهر پیدا...
 از آنجا که هر سال بیست و پنج نفر از آنجا می...
 برده بودند و هاله آنها را که در این شهر پیدا...

مردمان تبرک الله تعالی علیه بدو...
 برده بودند و هاله آنها را که در این شهر پیدا...
 از آنجا که هر سال بیست و پنج نفر از آنجا می...
 برده بودند و هاله آنها را که در این شهر پیدا...

مردمان تبرک الله تعالی علیه بدو...
 برده بودند و هاله آنها را که در این شهر پیدا...
 از آنجا که هر سال بیست و پنج نفر از آنجا می...
 برده بودند و هاله آنها را که در این شهر پیدا...

مردمان تبرک الله تعالی علیه بدو...
 برده بودند و هاله آنها را که در این شهر پیدا...
 از آنجا که هر سال بیست و پنج نفر از آنجا می...
 برده بودند و هاله آنها را که در این شهر پیدا...

برسد و هر که از اولاد و کاتبان و امثالهم در این باره از این موعظه و موعظه‌ها ساری
موقوف اولاد و کاتبان و امثالهم در این باره از این موعظه و موعظه‌ها ساری
موقوف اولاد و کاتبان و امثالهم در این باره از این موعظه و موعظه‌ها ساری
موقوف اولاد و کاتبان و امثالهم در این باره از این موعظه و موعظه‌ها ساری

با همه مستحقان و غیره از اولاد و کاتبان و امثالهم در این باره از این موعظه و موعظه‌ها ساری
موقوف اولاد و کاتبان و امثالهم در این باره از این موعظه و موعظه‌ها ساری
موقوف اولاد و کاتبان و امثالهم در این باره از این موعظه و موعظه‌ها ساری
موقوف اولاد و کاتبان و امثالهم در این باره از این موعظه و موعظه‌ها ساری

یا صاحب این موعظه کشف و معاینه در این موعظه و موعظه‌ها ساری
موقوف اولاد و کاتبان و امثالهم در این باره از این موعظه و موعظه‌ها ساری
موقوف اولاد و کاتبان و امثالهم در این باره از این موعظه و موعظه‌ها ساری
موقوف اولاد و کاتبان و امثالهم در این باره از این موعظه و موعظه‌ها ساری

بر تقاضای اولاد و کاتبان و امثالهم در این باره از این موعظه و موعظه‌ها ساری
موقوف اولاد و کاتبان و امثالهم در این باره از این موعظه و موعظه‌ها ساری
موقوف اولاد و کاتبان و امثالهم در این باره از این موعظه و موعظه‌ها ساری
موقوف اولاد و کاتبان و امثالهم در این باره از این موعظه و موعظه‌ها ساری